

Universitätsbibliothek Wuppertal

Titi Livii Patavini Historiarvm Libri Qvi Svpersvnt Omnes

Livius, Titus

Mannhemii, 1780

Liber XXXVII

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1289](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1289)

LIBER XXXVII

I

*U. c. 562.
a. C. 190.*

*L. Corne-
lio, C. La-
lio Coss.*

*Ætoli le-
gati in fœda
pace di-
missi.*

L. CORNELIO SCIPIONE, C. Lælio confus-
libus, nulla prius secundum religiones acta
in senatu res est, quam de Ætolis. Et legati
eorum insistere, quia brevem induciarum
diem habebant; & ab T. Quintio, qui tum
Romam ex Græcia redierat, adjuti sunt.
Ætoli, ut quibus plus in misericordia sena-
tus, quam in causa, spei esset, suppliciter
egerunt, veteribus benefactis nova pensan-
tes maleficia. Ceterum & præsentis interro-
gationibus undique senatorum, confessionem
magis noxæ, quam responsa, exprimentium,
fatigati sunt, & excedere curia jussi, magnum
certamen præbuere. Plus ira, quam miseri-
cordia, in causa eorum valebat; quia non
ut hostibus modo, sed tanquam indomitæ &
infociabili genti, succensebant. Per aliquot
dies quum certatum esset, postremo neque
dari, neque negari pacem placuit. Duæ con-
ditiones eis latæ sunt: vel senatui liberum
arbitrium de se permitterent; vel mille talen-
tum darent, eosdemque amicos atque inimi-

cos haberent. Exprimere cupientibus, quarum *U. e. 562^a*
 rerum in se arbitrium senatui permetterent, *a. C. 190.*
 nihil certi responsum est. Ita infecta pace
 dimissi, urbe eodem die, Italia intra quin-
 decim dies excedere iussi. Tum de consulum
 provinciis cœptum est agi. Ambo Græciam *Provincia.*
 cupiebant. Multum Lælius in senatu poterat.
 Is, quum senatus aut fortiri, aut comparare
 inter se provincias consules iussisset, eleganti-
 us facturos dixit, si iudicio Patrum, quam si
 forti, eam rem permisissent. Scipio, responso
 ad hoc dato, « cogitaturum, quid sibi facien-
 » dum esset, » cum fratre uno locutus, ius-
 susque ab eo permittere audacter senatui,
 renunciat collegæ, « facturum se, quod is
 » censeret. » Quum res, aut nova, aut ve-
 rustate exemplorum memoriæ jam exoletæ,
 relata expectatione certaminis senatum ere-
 xisset, P. Scipio Africanus dixit, « Si L. Sci- *Africanus*
 » pioni fratri suo provinciam Græciam (a) *fratri*
 » decrevissent, se legatum iturum. » Hæc *legatus,*
 vox, magno adfensu audita, sustulit certa-
 men. Experiri libebat, utrum plus regi An-
 tiocho in Hannibale victo, an in victore
 Africano consuli legionibusque Romanis,

(a) Græciam del. Crep.

U. c. 562. auxilii foret : ac prope omnes Scipioni Græ-
a. C. 190. ciam, Lælio Italiam decreverunt.

II. PRÆTORES inde provincias fortiti, L. Aurunculeius urbanam, Cn. Fulvius peregrinam, L. Æmilius Regillus classem, P. Junius Brutus Tuscos, M. Tuccius Apuliam & Brutios, C. Atinius Siciliam. Consuli deinde, cui Græcia provincia decreta erat, ad eum exercitum, quem a M. Acilio (duæ autem legiones erant) accepturus esset, in supplementum addita peditum civium Romanorum tria millia, equites centum, & socium Latini nominis quinque millia, equites ducenti : & adjectum, ut, quum in provinciam venisset, si e republica videretur esse, exercitum in Asiam trajiceret. Alteri consuli totus novus exercitus decretus ; duæ legiones Romanæ, & socium Latini nominis quindecim millia peditum, equites sexcenti. Exercitum ex Liguribus Q. Minucius (jam enim confectam provinciam scripserat, & Ligurum omne nomen in deditionem venisse) traducere in Boios, & P. Cornelio proconsuli tradere, jussus. Ex agro, quo victos bello multaverat Boios, deductæ urbanæ legiones, quæ priore anno conscriptæ erant, M. Tuccio præ-

prætori datæ, & socium ac (b) Latini nominis peditum quindecim millia, equites sexcenti, ad Apuliam Bruttiosque obtinendos. A. Cornelio superioris anni prætori, qui Bruttios cum exercitu obtinuerat, imperatum, si ita consuli videretur, ut legiones in Ætoliâ trajectas M. Acilio traderet, si is manere ibi vellet. Si Acilius redire Romanam mallet, ut A. Cornelius cum eo exercitu in Ætoliâ remaneret. C. Atinium Labeonem provinciam Siciliam exercitumque a M. Æmilio accipere placuit, & in supplementum scribere ex ipsa provincia, si vellet, peditum duo millia, & centum equites. P. Junius Brutus in Tuscos exercitum novum, legionem unam Romanam, & decem millia socium ac Latini nominis scribere, & quadringentos equites; L. Æmilius, cui provincia maritima erat, viginti naves longas, & socios navales a M. Junio prætore superioris anni accipere iussus, & scribere ipse mille navales socios, duo millia peditum: cum iis navibus militibusque in Asiam proficisci, & classem a C. Livio accipere. Duas

(b) ac del. Gron. Crev. paullo infra eadem loco non servatur.

U. S. 562.
a. C. 190.

Hispanias Sardiniamque obtinentibus prorogatum in annum imperium est, & iidem exercitus decreti. Siciliae Sardiniaeque binæ eo anno decumæ frumenti imperatæ: Siculum omne frumentum in Ætoliā ad exercitum portari iustum: ex Sardinia pars Romam, pars in Ætoliā, eodem quo Siculum.

Prodigia.

III. PRIUSQUAM consules in provincias proficiscerentur, prodigia per pontifices procurari placuit. Romæ Junonis Lucinæ templum de cœlo tactum erat, ita ut fastigium valvæque deformarentur. Puteolis pluribus locis murus & porta fulmine icta, & duo homines exanimati. Nursiæ sereno fati constabat nimbū ortum: ibi quoque duos liberos homines exanimatos. Terra apud sepluisse Tusculani nunciabant, & Reatini mulam in agro suo peperisse. Ea procurata, Latinæque instauratæ; quod Laurentibus carnis, quæ dari debet, data non fuerat. Supplicatio quoque earum religionum causa fuit, quibus Diis decemviri ex libris ut (c) fieret, ediderunt. Decem ingenui, decem virgines, patrimi omnes matrimique, ad id sacrificium adhibiti: & decemviri nocte lactentibus rem

(c) ut dicit Gronovius, Cere.

divinam fecerunt. P. Cornelius Scipio Africanus, priusquam proficisceretur, fornicem in Capitolio adversus viam, qua in Capitolium ascenditur, cum signis septem auratis, & duobus equis, & marmorea duo labra ante fornicem posuit. Per eosdem dies principes Ætolorum tres & quadraginta inter quos Damocritus & frater ejus erant, ab duabus cohortibus, missis a M. Acilio, Romam deducti, & in Lautumias coniecti sunt. Cohortes inde ad exercitum redire, L. Cornelius consul iussit. Legati a Ptolemæo & Cleopatra, regibus Ægypti, gratulantes quod M. Acilius consul Antiochum regem Græcia expulisset, venerunt: adhortantesque, ut in Asiam exercitum trajicerent (d), « omnia » perculsa metu non in Asia modo, sed » etiam in Syria, esse; reges Ægypti ad ea, » quæ censuisset senatus, paratos fore. » Gratia regibus actæ: legatis munera dari iussa, in singulos quaternum millium æris.

IV. L. CORNELIUS consul, peractis, quæ Romæ agenda erant, pro concione edixit, ut milites, quos ipse in supplementum scripsisset, quique in Brutiis cum A. Cornelio

(d) traduceret Gron. Crev.

*U. e. 562.
a. C. 190.*

proprætore essent, ut hi omnes Idibus Quin-
tilibus Brundisium convenirent. Item tres
legatos nominavit, Sex. Digitium, L. Apu-
stium, C. Fabricium Luscinum, qui ex ora
maritima undique naves Brundisium contra-
herent: &, omnibus jam paratis, paludatus
Scipio Cos. proficiscitur. ab urbe est profectus. Ad quinque millia
voluntariorum ex Romanis sociisque, qui
emerita stipendia sub imperatore P. Africano
habebant, præsto fuere exeunti consuli, &
nomina dederunt. Per eos dies, quibus est
profectus ad bellum consul, ludis Apollina-

*Solis deli-
quium.*

ribus, ante diem quintum Idus Quinctiles,
cælo sereno interdiu obscurata lux est,
quum luna sub orbem solis subisset. Et L.
Æmilius Regillus, cui navalis provincia
evenerat, eodem tempore profectus est. L.
Aurunculeio negotium ab senatu datum est,
ut triginta quinqueremes, viginti trire-
mes faceret; quia fama erat, Antiochum
post proelium navale majorem classem ali-
Ætolorum senatus. quanto reparare. Ætoli, postquam legati ab
Roma retulerunt, nullam spem pacis esse;
quamquam omnis ora maritima eorum, quæ
in Peloponnesum versa est, depopulata ab
Achæis erat, periculi magis, quam damni;

memores, ut Romanis intercluderent iter, Coracem montem occupaverunt. Neque enim dubitabant, ad obpugnationem Naupacti eos principio veris redituros esse. Acilio, qui id expectari sciebat, satius visum est, inopinatam adgredi rem, & Lamiam obpugnare. Nam & a Philippo prope ad excidium adductos esse; & tunc eo ipso, quod nihil tale timerent, obprimi incautos posse. Profectos ab Elatia primum in hostium terra circa Sperchium amnem posuit castra: inde nocte motis signis, prima luce corona moenia est adgressus.

V. MAGNUS pavor ac tumultus, ut in re improvisa, fuit. Constantius tamen, quam quis facturos crederet, in tam subito periculo, quum viri propugnarent, feminae tela omnis generis saxaque in muros gererent, jam (e) multifariam scalis adpositis, urbem eo die defenderunt. Acilius, signo receptui dato, suos in castra medio ferme die reduxit: & tunc cibo & quiete refectis corporibus, priusquam praetorium dimitteret, denunciavit, « ut ante lucem armati paratique » essent. Nisi expugnata urbe, se eos in castra

*U. e. 562.
a. C. 190.*

*Lamia
obpugnata
ab
Acilio.*

(e) jam del. Gron. Crer.

V. c. 562.
a. C. 190.

» non reducturum. » Eodem tempore, quo pridie, pluribus locis adgressus, quum oppidanos jam vires, jam tela, jam ante omnia animus deficeret, intra paucas horas urbem cepit. Ibi, partim divendita, partim divisa præda, consilium habitum, quid deinde faceret. Nemini ad Naupactum iri placuit, occupato ad Coracem ab Ætolis saltu. Ne tamen segnia æstiva essent, & Ætoli non inpetratam pacem ab senatu nihilominus per suam cunctationem haberent, obpugnare Acilius Amphissam statuit. Ab Heraclea per Etam exercitus eo ductus. Quum ad mœnia castra posuisset, non corona, sicut Lamiam, sed operibus obpugnare urbem est adortus. Pluribus simul locis aries admovebatur; & quum quaterentur muri, nihil adversus tale machinationis (f) genus parare, aut comminisci oppidani conabantur. Omnis spes in armis & audacia erat. Eruptionibus crebris & stationes hostium, & eos ipsos, qui circa opera & machinas erant, turbabant.

*Cof. in
provin-
ciam
genit.*

VI. MULTIS tamen locis murus decussus erat, quum adlatum est, successorem, Apolloniæ exposito exercitu, per Epirum ac Thessaliam venire. Cum tredecim millibus

(f) obpugnationis Creva.

peditum & quingentis equitibus consul vene-
 niebat. Jam in sinum Maliacum venerat: &
 præmissis Hypatam, qui tradere urbem jube-
 rent, postquam responsum est, nihil, nisi ex
 communi Ætolorum decreto, facturos; ne
 teneret se obpugnatio Hypatæ, nondum
 Amphissa recepta, præmissio fratre Africano,
 Amphissam ducit. Sub adventum eorum op-
 pidani, relicta urbe, (jam enim magna ex
 parte nudata moenibus erat) in arcem, quam
 inexpugnabilem habent, omnes armati atque
 inermes concessere. Consul sex millia ferme
 passuum inde posuit castra. Eo legati Athe-
 nienfes primum ad P. Scipionem, prægres-
 sum agmen, sicut ante dictum est, deinde
 ad consulem venerunt, deprecantes pro Æto-
 lis. Clementius responsum ab Africano tulerunt:
 qui, causam relinquendi honeste
 Ætolici belli quærens, Asiam & regem An-
 tiochum spectabat; jusseratque Athenienses,
 non Romanis solum, ut pacem bello præ-
 ferrent, sed etiam Ætolis persuadere. Cele-
 riter, auctoribus Atheniensibus, frequens ab
 Hypata legatio Ætolorum venit: & spem
 pacis eis sermo etiam Africani, quem prio-
 rem adierunt, auxit, commemorantis, « mil-

U. e. 562.
 a. C. 190.

Ætoli
 pacem
 quarunt.

U. c. 562.
a. C. 190.

» tas gentes populosque in Hispania prius ;
» deinde in Africa , in fidem suam venisse ,
» In omnibus se majora clementiæ benignita-
» tisque , quam virtutis bellicæ , monumenta
» reliquisse . » Perfecta videbatur res , quum
aditus consul idem illud responsum retulit ,
quo fugati ab senatu fuerant . Eo tamquam
novo quum ic̄ti Ætoli essent , (nihil enim
nec legatione Atheniensium , nec placido
Africani responso profectum videbant) re-
ferre ad suos dixerunt velle .

VII. REDITUM inde Hypatam est , nec
consilium expediebatur . Nam neque , unde
mille talentum daretur , erat ; & , permisso
libero arbitrio , ne in corpora sua sæviretur ,
metuebant . Redire itaque eosdem legatos ad
consulem & Africanum iusserunt , & petere ,
ut , si dare vere pacem , non tantum osten-
dere , frustrantes spem miserorum , vellent ,
aut ex summa pecuniæ demerent , aut per-
missionem extra civium corpora fieri juberent .
Nihil inpetratum , ut mutaret consul , & ea
quoque inrita legatio dimissa est . Secuti &
Athenienses sunt : & princeps legationis
eorum Echedemus fatigatos tot repulsis Æto-
los , & complorantes inutili lamentatione

fortunam gentis, ad spem revocavit; auctor
 inducias sex mensium petendi, ut legatos
 Romam mittere possent. « Dilationem nihil
 » ad præsentia mala, quippe quæ ultima ef-
 » sent, adjecturam: levare per multos casus,
 » tempore interposito, præsentes clades posse.»
 Auctore Echedemo iidem missi, prius P. Sci-
 pione convento, per eum inducias temporis
 ejus, quod petebant, a consule inpetrave-
 runt: &, soluta obsidione Amphissæ, M.
 Acilius, tradito consuli exercitu, provincia
 decessit: & consul ab Amphissa Thessaliam
 repetit, ut per Macedoniam Thraciamque
 duceret in Asiam. Tum Africanus fratri,
 « Iter, quod insistis, L. Scipio, ego quoque
 » adprobo: sed totum id vertitur in volun-
 » tate Philippi. Qui, si imperio nostro fidus
 » est, & iter, & commeatus, & omnia,
 » quæ in longo itinere exercitus alunt juvant-
 » que, nobis suppeditabit. Si is destituat,
 » nihil per Thraciam satis tutum habebis.
 » Itaque prius regis animum explorari placet.
 » Optime explorabitur, si nihil ex præparato
 » agentem obprimet, qui mittetur.» Ti. Sem-
 pronius Gracchus, longe tum acerrimus ju-
 venum ad id delectus, per dispositos equos

U. e. 562.
 a. C. 190.

*Inducias
 inpetrant.*

V. c. 562.
a. C. 190.

prope incredibili celeritate ab Amphissa (inde enim est dimissus) die tertio Pellam pervenit. In convivio reus erat, & in multum vini processerat: ea ipsa remissio animi suspicionem demisit, novare eum quidquam velle. Et tum quidem comiter acceptus hospes. Postero die commeatus exercitui paratos benigne, pontes in fluminibus factos, vias, ubi transitus (g) difficiles erant, munitas vidit. Hæc referens eadem, qua ierat, celeritate Thaumacis obcurrit consuli. Inde certiore & majore spe lætus exercitus ad præparata omnia in Macedoniam pervenit. Venientes regio adparatu & accepit, & prosecutus est rex. Multa in eo & dexteritas, & humanitas visa, quæ commendabilia apud Africanum erant; virum sicut ad cetera egregium, ita a comitate, quæ sine luxuria esset, non aversum. Inde non per Macedoniam modo, sed etiam Thraciam, prosequente & præparante omnia Philippo, ad Hellepontum perventum est.

*Antiochus
classem
reparat.*

VIII. ANTIOCHUS post navalem ad Corycum pugnam, quum totam hiemem liberam in adparatus terrestres maritimosque habuisset, classi maxime reparandæ, ne tota maris

(g) *transitu Gron. Crev.*

LIBER XXXVII CAP. VIII 187

possessione pelleretur, intentus fuerat. Sub-
 currebat, « Superatum se, quum classis ab-
 » fuisset Rhodiorum. Quod si ea quoque (nec
 » commissuros Rhodios, ut iterum moraren-
 » tur) certamini adesset, magno sibi navium
 » numero opus fore, ut viribus & magnitu-
 dine classem hostium æquaret. » Itaque &
 Hannibalem in Syriam miserat ad Phœnicum
 arcessendas naves, & Polyxenidam, quo
 minus prospere gesta res erat, eo enisus &
 eas, quæ erant, reficere, & alias parare
 naves iussit. Ipse in Phrygia hibernavit, un-
 dique auxilia arcessens. Etiam in Gallogræ-
 ciam miserat: bellicosiores ea tempestate
 erant, Gallicos adhuc, nondum exfoleta stirpe
 gentis, servantes animos. Filium Seleucum
 in Æolide reliquerat cum exercitu ad mari-
 timas continendas urbes; quas illinc a Perga-
 mo Eumenes, hinc a Phocæa Erythrisque
 Romani sollicitabant. Classis Romana, sicut
 ante dictum est, ad Canas hibernabat. Eo
 media ferme hieme rex Eumenes cum duo-
 bus millibus peditum, equitibus centum,
 venit. Is, quum magnam prædam agi posse
 dixisset ex hostium agro, qui circa Thyatira
 esset, hortando perpulit Livium, ut quinque

U. c. 562.

a. C. 190.

U. e. 562. millia militum secum mitteret. Missi ingen-
a. C. 190. tem prædam inra paucos dies averterunt.

IX. INTER hæc Phocææ seditio orta, quibusdam ad Antiochum multitudinis animos avocantibus. Gravia hiberna navium erant; grave tributum, quod togæ quingentæ imperatæ erant, cum quingentis tunicis; gravis etiam inopia frumenti, propter quam naves quoque & præsidium Romanum excessit. Tum vero liberata metu factio erat, quæ plebem in concionibus ad Antiochum trahebat. Senatus & optimates in Romana societate perstandum censebant: defectionis auctores plus apud multitudinem valuerunt. Rhodii, quo magis cessatum priore ætate erat, eo maturius æquinoctio verno eundem Pausistratum classis præfectum cum sex & triginta navibus miserunt. Jam Livius a Canis cum triginta navibus & septem quadriremibus, quas secum Eumenes rex adduxerat, Hellepontum petebat; ut ad transitum exercitus, quem terra venturum opinabatur, præpararet, quæ opus essent. In portum, quem vocant Achæorum, classem primam advertit. Inde Ilium adscendit, sacrificioque Minervæ facto, legationes finitimas ab

*Classis
 Romana
 Hellepontum
 petit.*

Elæunte, & Dardano, & Rhoeteo, tradentes in fidem civitates suas, benigne audivit. *U. e. 562.
a. C. 190.*
 Inde ad Hellepontii fauces navigat; &, decem navibus in statione contra Abydum relictis, cetera classe in Europam ad Sestum (*h*) obpugnandam trajecit. Jam subeuntibus armatis muros fanatici Galli primum cum sollemni habitu ante portam occurrunt. Jussu se matris Deum famulos Deæ venire memorant, ad precandum Romanum, ut parceret moenibus urbiq̄ue. Nemo eorum violatus est: mox universus senatus cum magistratibus ad dedendam urbem processit. Inde Abydum trajecta classis. Ubi quum, tentatis per conloquia animis, nihil pacati responderetur, ad obpugnationem sese expediebant.

X. DUM hæc in Helleponto geruntur, *Polyxenidas fraudem Pisistrato fruit.*
 Polyxenidas regius Præfectus, (erat autem exsul Rhodius) quum audisset, profectam ab domo popularium suorum classem, & Pausistratum præfectum superbe quædam & contemtim in se concionantem (*i*) dixisse, præcipuo certamine animi adversus eum sumto, nihil aliud dies noctesque agitabat

(*h*) *Seston Gron. Crev.*

(*i*) *concionatum Gron. Crev.*

U. c. 562.
a. C. 190.

animo, quam ut verba magnifica ejus rebus confutaret. Mittit ad eum hominem & illi notum, qui diceret, «Et se Pausistrato patriæque suæ magno usui, si liceat, fore;» & a Pausistrato se restitui in patriam posse. Quum, quonam modo ea fieri possent, mirabundus Pausistratus percunctaretur, fidem petenti dedit agendæ communiter rei, aut silentio tegendæ. Tum internuncius, «regiam classem aut totam, aut majorem ejus partem, Polyxenidam traditurum ei.» Pretium tanti meriti nullum aliud pacisci, quam reditum in patriam. Magnitudo rei, nec ut crederet, nec ut adspnaretur dicta, effecit. Panormum Samiæ terræ petit: ibique ad explorandam rem, quæ oblata erat, subsistit (k). Ultro citroque nuncii cursare: nec fides ante Pausistrato facta est, quam coram nuncio ejus Polyxenidas sua manu scripsit, «se ea, quæ pollicitus esset, facturum,» signoque suo impressas tabellas misit. Eo vero pignore velut auctoratum sibi proditorem ratus est. Neque enim eum, qui sub rege viveret, commissurum fuisse, ut adversus semet ipsum indicia manu sua testatz

(k) *subsistit* Crev.

daret. Inde ratio simulatæ proditionis composita. « Omnium (l) se rerum adparatum omiffurum, » Polyxenidas dicere; « non remigem, » non socios navales ad classem frequentes » habiturum : subducturum per simulationem » reficiendi quasdam naves : alias in propin- » quos portus dimiffurum : paucas ante por- » tum Ephesi in falò habiturum; quas, si » exire res cogeret, objecturus certamini » foret. Quam negligentiam Polyxenidam in classe sua habiturum Pausiftratus audivit, eam ipse extemplo habuit. Partem navium ad commeatus arcessendos Halicarnassum, partem Samum ad urbem misit : ut paratus esset, quum signum adgrediendi a proditore accepisset. Polyxenidas augere simulando errorem : subducit quasdam naves, alias velut subducturus esset, navalia reficit : remiges ex hibernis non Ephesum arcessit, sed Magnesium occulte cogit.

XI. FORTE quidam Antiochi miles, quum Samum rei privatæ caussa venisset, pro speculatore deprehensus (m) deducitur Panor-

(l) Omnem Gron. Cręv.

(m) comprehensus Gron. Cręv.

U. e. 562.
a. C. 190.

mum ad præfectum. Is percunctanti ; quid Ephesi ageretur, incertum metu, an erga suos haud sincera fide, omnia aperit : classem instructam paratamque in portu stare : remigium omne Magnesium ad Sipylum missum : per paucas naves subductas esse, & navalia tegi : numquam intentius rem navalem administratam esse. Hæc ne pro veris audirentur, animus errore & spe vana præoccupatus fecit. Polyxenidas, satis omnibus comparatis, nocte remige a Magnesia arcescens, deductisque raptim, quæ subductæ erant, navibus, quum diem non tam in adparatu absumsisset, quam quod conspici proficiscentem classem nolebat ; post solis occasum profectus septuaginta navibus testis, vento adverso, ante lucem Pygela portum tenuit. Ubi quum interdiu ob eandem causam quiesset, nocte in proxima Samiæ terræ trajecit. Hinc Nicandro quodam archipirata quinque (n) navibus testis Palinurum jussu petere, atque inde armatos, qua proximum per agros iter esset, Panormum ad tergum hostium ducere, ipse interim, classe divisa, ut ex utraque parte fauces portus teneret, Panormum petit. Pausistratus primo, ut in re necopi-

(n) cum quinque Gron, Crey,

nata,

hata, turbatus parumper, deinde vetus miles, celeriter conlecto animo, terra melius arceri, quam mari, hostes posse ratus, armatos duobus agminibus ad promontoria, quæ cornibus objectis ab alto portum faciunt: ducit inde facile telis ancipitibus hostem submoturus. Id inceptum ejus Nicander a terra visus (n) quum turbasset, repente mutato consilio, naves conscendere omnes jubet. Tum vero ingens pariter militum nautarumque trepidatio orta, & velut fuga in naves fieri, quum se mari terraque simul cernerent circumventos. Pausistratus, unam viam salutis esse ratus, si vim facere per fauces portus, atque erumpere in mare apertum posset, postquam conscendisse suos vidit, sequi ceteris jussis, ipse princeps concitata nave remis ad ostium portus tendit. Superantem jam fauces navem ejus Polyxenidas tribus quinqueremibus circumstifit. Navis rostro icta subprimitur: telis obruuntur propugnatores: inter quos & Pausistratus inpigre pugnans interficitur. Navium reliquarum ante portum aliarum, aliarum in portu deprehensarum, quædam a Nicandro, dum moliuntur a terra, captæ

(n) missus Gron.

Tom. IX.

U. C. 562
A. C. 190.

Pausistratus
interficiuntur.

N

M. c. 562.
a. C. 190.

Quinque tantur Rhodiæ naves cum duabus Cois effugerunt, terrore flammæ micantis via sibi inter confertas naves facta; contis enim binis a prora prominentibus trullis ferreis multum conceptum ignem præ se portabant. Erythrææ triremes, quum haud procul a Samo Rhodiis navibus, quibus ut essent præsidio, veniebant, obviæ fugientibus fuissent, in Hellespontum ad Romanos cursum averterunt. Sub idem tempus Seleucus proditam Phocæam, porta una per custodes aperta, recepit; & Cyme aliæque ejusdem oræ urbes ad eum metu defecerunt.

XII. DUM hæc in Æolide geruntur, Abydus quum per aliquot dies obsidionem tollerasset, præsidio regio tutante moenia, jam omnibus fessis, Philota quoque præfecto præsidii permittente, magistratus eorum cum Livio de conditionibus tradendæ urbis agebant. Rem distinebat, quod, utrum armati, an inermes, emitterentur regii, parum conveniebat. Hæc agentibus quum intervenisset nuncius Rhodiorum cladis, emissa de manibus res est. Metuens enim Livius, ne successu tantæ rei elatus Polyxenidas classem, quæ ad Canas erat, obprimeret, Abydi obsi-

dione custodiaque Hellepontii extemplo relicta, naves, quæ subductæ Canis erant, deduxit. Et Eumenes Elæam venit. Livius omni classe, cui adjunxerat triremes duas Mitylenæas, Phocæam petit. Quam quum teneri valido regio præsidio audisset, nec procul Seleuci castra esse; depopulatus maritimam oram, & præda maxime hominum raptim in naves inposita, tantum moratus, dum Eumenes cum classe adsequeretur, Samum petere intendit. Rhodiis primo audita clades simul pavorem, simul luctum ingentem fecit. Nam, præter navium militumque jacturam, quod floris, quod roboris in juventute fuerat, amiserant; multis nobilibus secutis inter cetera auctoritatem Pausistrati, quæ inter suos merito maxima erat. Deinde, quod fraude capti, quod a cive potissimum suo forent, in iram luctus vertit. Decem extemplo naves, & diebus post paucis decem alias, præfecto omnium Eudamo, miserunt: quem, aliis virtutibus bellicis haudquaquam Pausistrato parem, cautiorem, quo minus animi erat, ducem futurum credebant. Romani & Eumenes rex in Erythræam primum classem (o) applicuerunt. Ibi noctem unam morati;

(o) applicaverunt Gron. Crey,

N 2

U. e. 562
s. C. 1909

Rhodiis
rum
luctus

Deinde
is.

V. c. 362.
n. C. 190.

postero die Corycum Teiorum promontorium tenuerunt. Inde quum in proxima Samiæ vellent trajicere, non expectato solis ortu, ex quo statum cœli notare gubernatores possent, in incertam tempestatem miserunt. Medio in cursu, aquilone in septentrionem verso, exasperato fluctibus mari jactari cœperunt.

XIII. POLYXENIDAS, Samum petituros ratus hostes, ut se Rhodiæ classi conjungerent, ab Epheso profectus, primo ad Myonnesum stetit: inde ad Macrin (quam vocant) insulam trajecit, ut prætervehentis classis si quas aberrantes ex agmine naves posset, aut postremum agmen obportune adoriretur. Postquam sparsam tempestate classem vidit, occasionem primo adgrediendi ratus, paullo post increbrescente vento, & majores jam volvente fluctus, quia pervenire se ad eos videbat non posse, ad Æthaliæ insulam trajecit, ut inde postero die Samum ex alto petentes naves adgrederetur. Romani, pars exigua, primis tenebris portum Samiæ desertum tenuerunt: classis cetera, noctem totam in alto jactata, in eundem portum decurrit. Ibi ex agrestibus cognito, hostium naves ad

Æthalam stare, consilium habitum, utrum
 extemplo decernerent, an Rhodiam exspecta-
 rent classē. Dilata re, (ita enim placuit)
 Corycum, unde venerant, trajecerunt. Poly-
 xenidas quoque, quum frustra stetisset, Ephe-
 sum rediit. Tum Romanæ naves vacuo ab
 hostibus mari Samum trajecerunt. Eodem &
 Rhodia classis post dies paucos venit. Quam
 ut expectatam esse adpareret, profecti extem-
 plo sunt Ephesum, ut aut decernerent navali
 certamine, aut, si detrectaret hostis pugnam,
 (quod plurimum intererat ad animos civi-
 tatum) timoris confessionem exprimerent.
 Contra fauces portus instructa in frontem
 navium acie steterē. Postquam nemo adver-
 sus ibat, classē divisa, pars in salo ad ostium
 portus in anchoris stetit; pars in terram mi-
 lites exposuit. In eos, jam ingentem prædam
 late depopulato agro agentes, Andronicus
 Macedo, qui in præsidio Ephesi erat, jam
 mœnibus adpropinquantes eruptionem fecit;
 exutosque magna parte prædæ ad mare ac
 naves redegit. Postero die, infidiis medio
 ferme viæ positis, ad eliciendum extra mœ-
 nia Macedonem, Romani ad urbem agmine
 ierunt: inde, quum ea ipsa suspicio, ne quis

U. c. 562.
 a. C. 190.

Romana
 classis ante
 Ephesum.

V. c. 562. exiret, deterruisset, redierunt ad naves : &
a. C. 190. terra marique fugientibus certamen hostibus,
 Samum, unde venerat, classis repetit. Inde
 duas sociorum ex Italia, duas Rhodias trire-
 mes cum præfecto Epicrate Rhodiorum ad
 fretum Cephallenæ tuendum prætor misit.
 Infestum id latrocinio Lacedæmonius Hy-
 bristas cum juventute Cephallenum faciebat :
 clausumque jam mare commeatibus Italicis
 erat.

*Æmilius
 Livio
 ad
 navale
 imperium
 succedit.*

XIV. PIRÆEI L. Æmilio Regillo, succe-
 denti ad navale imperium, Epicrates obcur-
 rit. Qui, audita clade Rhodiorum, quum
 ipse duas tantum quinqueremes haberet, Epi-
 cratem cum quatuor navibus in Asiam secum
 reduxit. Profecutæ etiam apertæ Athenien-
 sium naves sunt. Ægei mari trajecit. Eodem
 Timasirates Rhodius cum duabus quadrire-
 mibus ab Samo nocte intempesta venit : de-
 ductusque ad Æmiliam, præsidii causa se
 missum, ait, quod eam oram maris infestam
 onerariis regiæ naves excursionibus crebris
 ab Helleſponto atque Abydo facerent. Tra-
 jicienti Æmilio a Chio Samum duæ Rhodiæ
 quadrirems missæ obviam ab Livio, & rex
 Eumenes cum duabus quinqueremibus obcur-

rit. Samum postquam ventum est, accepta a Livio classe, & sacrificio, ut adsolet, rite facto, Æmilius consilium advocavit. Ibi C. Livius, (is enim est primus rogatus sententiam) « Neminem fidelius dare posse consilium [dixit] quam eum, qui id alteri suaderet, quod ipse, si in eodem loco esset, facturus fuerit. Se in animo habuisse, tota classe Ephesum petere, & onerarias ducere multa saburra gravatas, atque eas in faucibus portus subprimere. Et eo minoris molimenti ea claustra esse, quod, in fluminis modum, longum, & angustum, & vadosum ostium portus sit. Ita ademturum se maris usum hostibus fuisse, inutilemque classem facturum.

XV. NULLI ea placere sententia. Eumenes rex quæsit, « Quid tandem? ubi demersis navibus frenassent claustra maris, utrum libera sua classe abscessuri inde forent ad opem ferendam sociis, terroremque hostibus præbendum? an nihilominus tota classe portum obsessuri? Sive enim abscedant, cui dubium esse, quin hostes extracturi demersas moles sint, & minore molimento aperturi portum, quam obstruatur? Sin

U. c. 562.

a. C. 190.

*Consilium
advocat.*

U. C. 562. » autem manendum ibi nihilominus sit, quid
 a. C. 190. » adtinere, claudi portum? Quin contra,
 » illos, tutissimo portu, opulentissima urbe
 » fruentes, omnia Asia præbente, quieta æssi-
 » va acturos: Romanos, aperto in mari flucti-
 » bus tempestatibusque objectos, omnium
 » inopes, in assidua statione futuros: ipsos
 » magis adligatos inpeditosque, ne quid eo-
 » rum, quæ agenda sint, possint agere, quum
 » ut hostes clausos habeant. » Eudamus,
 præfectus Rhodiæ classis, magis eam sibi dis-
 » plicere sententiam ostendit, quam ipse, quid
 censeret faciendum, dixit. Epicrates Rhodius,
 « Omissa in præsentia Epheso, mittendam
 » navium partem in Lyciam [censuit] &
 » Patara, caput gentis, in societatem adjun-
 » genda. In duas res magnas id usui fore: &
 » Rhodios, pacatis contra insulam suam terris,
 » totis viribus incumbere in unius belli, quod
 » adversus Antiochum sit, curam posse: &
 » eam classem, quæ in Lycia compararetur,
 » intercludi, ne Polyxenidæ jungatur. »
 Hæc maxime movit sententia. Placuit tamen,
 Regillum tota classe evehi ad portum Ephesi,
 ad inferendum hostibus terrorem.

XVI. C. LIVIUS cum duabus quinqueremibus Romanis, & quatuor quadriremibus Rhodiis, & duabus apertis Smyrnæis, in Lyciam est missus, Rhodum prius iussus adire, & omnia cum iis communicare consilia. Civitates, quas prætervectus est, Miletus, Myndus, Halicarnassus, Cnidus, Cous, imperata enise fecerunt. Rhodum ut est ventum, simul &, ad quam rem missus esset, iis exposuit, & consuluit eos. Adprobantibus cunctis, & ad eam, quam habebat, classem adsumtis tribus quadriremibus, navigat Patara. Primo secundus ventus ad ipsam urbem ferebat eos, sperabantque, subito terrore aliquid moturos. Postquam, circumagente se vento, fluctibus dubiis volvi cœptum est mare, pervicerunt quidem remis, ut tenerent terram: sed neque circa urbem tuta statio erat, nec ante hostium portus in salvo stare poterant, aspero mari, & nocte imminente. Prætervecti moenia portum Phœnicunta, minus duum millium spatio inde distantem, petiere, navibus ab (p) maritima vitutum: sed altæ rupes insuper imminebant, quas celeriter oppidani, adsumtis regiiis mili-

U. e. 562
a. C. 190.

Livius
mittitur
in
Lyciam,

V. c. 562.
a. C. 190.

tibus, quos in præsidio habebant, ceperunt. Adversus quos Livius, quamquam erant iniqua ac difficilia ad exitus loca, Iffæos auxiliares & Smyrnæorum expeditos juvenes misit. Ii, dum missilibus primo & adversus paucos levibus excursionibus lacebatur magis, quam conferebatur, pugna, sustinuerunt certamen: postquam plures ab urbe adfluebant, & jam omnis multitudo effundebatur, timor incescit Livium, ne & auxiliares circumvenirentur, & navibus etiam ab terra periculum esset: ita non milites solum, sed etiam navales socios, remigum turbam, quibus quisque poterat telis, armatos in prælium eduxit. Tum quoque anceps pugna fuit; neque milites solum aliquot, sed L. Apustius tumultuario prælio cecidit. Postremo tamen fusi fugatique sunt Lycii, atque in urbem compulsi: & Romani cum haud incruenta victoria ad naves redierunt. Inde in Telmessicum (q) profecti sinum, qui latere uno Cariam, altero Lyciam contingit, omissa Patara amplius tentandi spe, Rhodii domum dimissi sunt. Livius prætervectus Asiam, in Græciam transmisit, ut conventis

(q) *Telmessicum* Gron. *Crev.*

Scipionibus, qui tum circa Theſſaliam erant, in Italiam trajiceret.

*U. c. 562.
a. C. 190.*

XVII. *ÆMILIUS*, postquam omiſſas in Lycia res, & Livium profectum in Italiam cognovit, quum ipse ab Epheso, repulſus tempeſtate, inrito incepto Samum revertiſſet, turpe ratus, tentata frustra Patara eſſe, proficiſci eo tota claſſe, & ſumma vi adgredi urbem ſtatuit. Miletum & ceteram oram ſociorum præterveſti, in Bargylletico (r) ſinu exſcensionem ad Jaſſum fecerunt. Urbem regium tenebat præſidium: agrum circa Romani hoſtiliter depopulati ſunt. Miſſis deinde, qui per conloquia principum & magiſtratum tentarent animos, poſtquam nihil in poteſtate ſua reſponderunt eſſe, ad urbem obpugnandam ducit. Erant Jaſſenſium exſules cum Romanis: ii frequentes Rhodios orare inſtiterunt, « Ne urbem, & vicinam ſibi, & » cognatam, innoxiam perire ſinerent. Sibi » exſilii nullam aliam cauſam eſſe, quam » fidem erga Romanos. Eadem vi regionum, » qua ipſi pulſi ſint, teneri eos, qui in urbe » maneant. Omnium Jaſſenſium unam mentem » eſſe, ut ſervitutem regiam effugerent. »

*Æmilius
tota claſſe
proficiſci-
tur in Ly-
ciam.*

(r) *Bargylletico Crev,*

V. c. 562. Rhodii, moti precibus, Eumene etiam rege
a. C. 190. adsumto, simul suas necessitudines commemo-
 rando, simul obseſſæ regio præſidio ur-
 bis caſum miſerando, pervicerunt, ut obpu-
 gnatione abſiſteretur. Profeſti inde, pacatis
 ceteris, quum oram Aſiæ lægerent, Loryma
 (portus adverſus Rhodum eſt) pervenerunt.
 Ibi in principiis ſermo primo inter tribunos
 militum ſecretus oritur, deinde ad aures
 ipſius Æmilii pervenit, abduci claſſem ab
 Epheso, ab ſuo bello: ut ab tergo liber re-
 liſtus hoſtis in tot propinquas ſociorum ur-
 bes omnia inpune conari poſſet. Movere ea
 Æmilium: vocatoſque Rhodios quum per-
 cunctatus eſſet, utrumnam Pataris univerſa
 claſſis in portu ſtare poſſet, quum respon-
 diſſent, non poſſe; cauſſam naſtus omittendæ
 rei, Samum (s) reduxit naves.

*Samum
 repetit.*

XVIII. PER idem tempus Seleucus, Antiochi
 filius, quum per omne hibernorum tempus
 exercitum in Æolide continuiſſet, partim
 ſociis ferendo opem, partim, quos in ſocie-
 tatem perlicere non poterat, depopulandis,
 tranſire in fines regni Eumenis, dum is pro-
 cul ab domo cum Romanis & Rhodiis Lyciæ

(s) *reducit* *Græc.*

maritima obpugnaret, statuit. Ad Elæam *U. c. 562.*
 primo infestis signis accessit : deinde, omiffa *a. C. 190.*
 obpugnatione urbis, agros hostiliter depopu-
 latus, ad caput arcemque regni Pergamum
 ducit obpugnandum (t). Attalus primo, sta-
 tionibus ante urbem positis, & excursionibus
 equitum levisque armaturæ, magis lacef-
 sebat, quam sustinebat, hostem. Postremo,
 quum, per levia certamina expertus, nulla
 parte virium se parem esse, intra mœnia se
 recepisset, obsideri urbs cœpta est. Eodem
 ferme tempore & Antiochus, ab Apamea
 profectus, Sardibus primum, deinde haud
 procul Seleuci castris, ad caput Caici amnis
 stativa habuit, cum magno exercitu mixto
 variis ex gentibus. Plurimum terroris in
 Gallorum mercede conductis quatuor milli-
 bus erat. Hos, paucis admixtis, ad pervas-
 tandum passim Pergamenum agrum misit.
 Quæ postquam Samum sunt nunciata, primo
 Eumenes, avocatus domestico bello, cum
 classe Elæam petit : inde, quum præsto fuis-
 sent equites peditumque expediti, præsidio
 eorum tutus, priusquam hostes sentirent,
 aut moverentur, Pergamum contendit. Ibi

*Seleucus
 Antiochi
 filius
 Pergamum
 obpugnat.*

(t) oppugnandam Gron.

V. c. 562.
a. C. 190

rursus levia per excursiones proelia fieri
cœpta, Eumene summæ rei discrimen haud
dubie detrectante. Paucos post dies Romana
Rhodiaque classis, ut regi opem ferrent,
Elæam ab Samo venerunt. Quos ubi expo-
suisse copias Elææ, & tot classes in unum
convenisse portum, Antiocho adlatum est;
& sub idem tempus audivit, consulem cum
exercitu jam in Macedonia esse, pararique,
quæ ad transitum Hellepontis opus essent;
tempus venisse ratus, prius, quam terra
marique simul urgueretur, agendi de pace,
tumultum quemdam adversus Elæam castris
cepit. Ibi peditum omnibus copiis relictis,
cum equitatu (erant autem sex millia equi-
tum) in campos sub ipsa Elææ mœnia des-
cendit, misso caduceatore ad Æmilium,
velle se de pace agere.

*Antiochus
de pace
agit.*

XIX. ÆMILIUS, Eumene a Pergamo ad-
cito, adhibitis & Rhodiis, consilium habuit.
Rhodii haud adspernari pacem: Eumenes,
«Nec honestum esse [dicere] eo tempore de
»pace agi; nec exitum rei inponi posse. Qui
»enim [inquit] aut honeste, inclusi mœni-
»bus & obfessi velut (u), leges pacis acci-

(u) *velut del. Gron. Crev.*

» piemus ? aut cui rata ista pax erit, quam *U. c. 562.*
 » sine consule, non ex auctoritate senatus, *a. C. 190.*
 » non jussu (v) populi Romani pepigeri-
 » mus (x) ? Quæro enim, pace per te facta,
 » rediturusne extemplo in Italiam sis, classem
 » exercitumque deducturus ? an expectatu-
 » rus, quid de ea re consuli placeat, quid
 » senatus censeat, aut populus jubeat ? Restat
 » ergo, ut maneat in Asia, & rursus in hi-
 » berna copiæ reductæ, omisso bello, exhau-
 » riant comitatibus præbendis socios : dein-
 » de (si ita visum sit iis, penes quos potestas
 » fuerit) instauremus novum de integro bel-
 » lum : quod possumus, si ex hoc inpetu
 » rerum nihil prolatando remittitur, ante
 » hiemem, Diis volentibus, perfecisse. » Hæc *Renuit*
 » sententia vicit, responsumque Antiocho est, *Æmilius.*
 ante consulis adventum de pace agi non posse.
 Antiochus, pace nequidquam tentata, evasta-
 tis (y) Elænsium primum, deinde Perga-
 menorum agris, relicto ibi Seleuco filio ;
 Adramytteum hostiliter itinere facto, petit
 agrum opulentum, quem vocant Thebes

(v) non jussu l. injussu Gron. Crev.

(x) peregerimus Gron.

(y) vastatis Gron. Crev.

U. c. 562.
a. C. 190.

campum, carmine Homeri nobilitatum. Neque alio ullo loco Asiæ major regibus militibus parta est præda. Eodem Adramitteum, ut urbi præsidio essent, navibus circumvecti, Æmilius & Eumenes venerunt.

*Achai
Pergamum
intromissi.*

XX. PER eosdem forte dies Elæam ex Achaia mille pedites cum centum equitibus, Diophane omnibus his copiis præposito, acceperunt. Quos egressos navibus obviam missi ab Attalo nocte Pergamum deduxerunt. Veterani omnes & periti belli erant, & ipse dux Philopœmenis, summi tum omnium Græcorum imperatoris, discipulus. Qui bi-duum simul ad quietum hominum equorumque, & ad visendas hostium stationes, quibus locis temporibusque accederent recipe-rentque sese, sumserunt. Ad radices fere col-lis, in quo posita est urbs, regii succede-bant. Ita libera ab tergo populatio erat, nul-lo ab urbe, ne in stationes quidem qui pro-cul jacularetur, excurrente. Postquam semel compulsi metu se mœnibus incluserunt, con-tentus eorum, & inde negligentia, apud regios oritur; non stratos, non infrenatos magna pars habebant equos. Paucis ad arma & ordines relictis, dilapsi ceteri sparserant

fe toto passim campo, pars in juvenales (z) *U. e. 5623*
 lusuf lasciviamque versi, pars vescentes sub *a. C. 1906*
 umbra, quidam somno etiam strati. Hæc
 Diophanes ex alta urbe Pergamo contem-
 platus, arma suos capere, & ad iussa (a)
 præsto esse jubet: ipse Attalum adiit, & in
 animo sibi esse dixit, hostium stationem ten-
 tare. Ægre id permittente Attalo, quippe
 qui centum equitibus adversus trecentos,
 mille peditibus cum quatuor millibus pugna-
 turum cerneret, porta egressus, haud pro-
 cul statione hostium, occasionem opperiens,
 confedit. Et qui Pergami erant, amentiam
 magis, quam audaciam, credere esse: & hos-
 tes, paullisper in eos versi, ut nihil moveri
 viderunt, nec ipsi quidquam ex solita negle-
 gentia, insuper etiam eludentes paucitatem,
 mutarunt. Diophanes quietos aliquamdiu
 suos, velut ad spectaculum modo eductos,
 continuit: postquam dilapsos ab ordinibus
 hostes vidit, peditibus, quantum adcelerare
 possent, sequi iussis, ipse princeps inter
 equites cum turma sua, quam posset effusif-
 simis habenis, clamore ab omni simul peditæ

*Achæi
 Pergamò
 erumpunt*

(z) juveniles Gron. Crev.

(a) portam Gron. Crev.

Tom. IX.

V. c. 562.
a. C. 190.

atque equite sublato, stationem hostium in-
provise invadit. Non homines solum, sed
equi etiam territi, quum vincula abruptissent,
trepidationem & tumultum inter suos fece-
runt; pauci stabant inpavidus equi: eos ipsos
non sternere, non infrenare, aut ascendere
facile poterant, multo majorem, quam pro
numero equitum terrorem Achæis inferen-
tibus. Pedites vero ordinati & præparati
sparsos per negligentiam, & semisomnos (b)
prope adorti sunt: cædes passim fugaque
per campos facta est. Diophanes, secutus
effusus, quoad tutum fuit, magno Achæo-
rum genti decore parto, (spectaverant enim
e mœnibus Pergami non viri modo, sed fe-
minæ etiam) in præsidium urbis rediit.

*Altera
eruptio:*

XXI. POSTERO die regiæ, magis compo-
sitæ & ordinatæ, stationes quingentis passi-
bus longius ab urbe posuerunt castra: &
Achæi eodem ferme tempore, atque in eum-
dem locum processerunt. Per multas horas
intenti utrimque velut jam futurum inpetum
expectavere: postquam haud procul occasu
solis redeundi in castra tempus erat, regii
signis conlatis abire agmine, ad iter magis,

(b) semisomnes Gron, Crev.

quam ad pugnam, composito, cœpere. Quie-
vit Diophanes, dum in conspectu erant.
Deinde eodem, quo pridie, inpetu in postre-
mum agmen incurrit; tantumque rursus pa-
voris ac tumultus incussit, ut, quum terga
cæderentur, nemo pugnandi caussa restiterit:
trepidantesque, & vix ordinem agminis ser-
vantes, in castra compulsi sunt. Hæc Achæo-
rum audacia Seleucum ex agro Pergameno
movere castra cœgit. Antiochus, postquam
Romanos & Eumenem ad tuendum Adra-
mitteum venisse audivit, ea quidem urbe
abstinuit, depopulatus agros. Peræam inde,
coloniam Mitylenæorum expugnavit. Cot-
ton, & Corylenus, & Aphrodisias, & Gre-
ne, primo inpetu captæ sunt. Inde per Thya-
tira Sardes rediit. Seleucus, in maritima
ora permanens, aliis terrori, aliis præsidio
erat. Classis Romana cum Eumene Rhodiis-
que Mitylenen primo, inde retro, unde pro-
fecta erat, Elæam rediit. Inde Phocæam
petentes ad insulam, quam Bachium vocant,
(inminet urbi Phocæensium) adpulerunt, &
quibus ante abstinerant templis signisque,
(egregie autem exornata insula erat) quum
hostiliter diripuissent, ad ipsam urbem trans-

U. c. 562
a. C. 190.

Pergamæ
obsidio
solvitur.

V. c. 562. miserunt. Eam divisis inter se partibus quum
a. C. 190. obpugnarent, & viderent, sine operibus, armis scalisque capi non posse; missum ab Antiocho præsidium trium millium armatorum quum intrasset urbem; extemplo, obpugnatione omissa, classis ad insulam se recepit, nihil aliud quam depopulato circa urbem hostium agro.

XXII. INDE placuit Eumenem domum dimitti, & præparare consuli atque exercitui, quæ ad transitum Helleponti opus essent: Romanam Rhodiamque classem redire Samum, atque ibi in statione esse, ne Polyxenidas ab Epheso moveret. Rex Elæam, Romani & Rhodii Samum redierunt. Ibi M. Æmilius, frater prætoris, decessit. Rhodii celebratis exsequiis, adversus classem, quam fama erat ex Syria venire, tredecim suis navibus, & una Coa quinquere mi, altera Gnidia, Rhodum, ut ibi in statione essent, profecti sunt. Biduo ante, quam Eudamus cum classe a Samo veniret, tredecim a Rhodo naves cum Pamphilida præfecto adversus eandem Syriacam classem missæ, adsumtis navibus quatuor, quæ Cariæ præsidio erant, obpugnantibus regiis, Dædala & quædam alia parva castella

*Rhodia
 naves
 adversus
 classem
 Syriacam
 proficiscuntur.*

obsidione exemerunt. Eudamum confestim
 exire placuit. Additæ huic quoque sunt ad *U. c. 562.*
 eam classem, quam habebat, sex apertæ na- *a. C. 190.*
 ves. Profectus quum, quantum adcelerare
 poterat, maturasset, ad portum, quem Me-
 gisten vocant, prægressos consequitur. Inde
 uno agmine Phaselidem quum venissent, op-
 timum visum est, ibi hostem opperiri.

XXIII. IN confinio Lyciæ & Pamphylia *Phaselis.*
 Phaselis est: prominet penitus in altum,
 conspiciturque prima terrarum Rhodum a
 Cilicia petentibus, & procul navium præbet
 prospectum. Eo maxime, ut in obvio classi
 hostium essent, electus locus est. Ceterum,
 quod non providerunt, & loco gravi, &
 tempore anni, (medium enim æstatis erat)
 ad hoc insolito odore ingruere morbi vulgo,
 maxime in remiges, cœperunt. Cujus pesti-
 lentia metu profecti, quum præterveheren-
 tur Pamphylium sinum, ad Eurymedontem
 amnem adpulsæ classe, audiunt ab Aspendiis,
 ad Sidam jam hostes esse. Tardius navigave-
 rant regii, adverso tempore Etesiarum, quod
 yelut statum Favoniis ventis esset. Rhodio-
 rum duæ & triginta quadriremes, & (c)

(c) & del. Gron Cree,

U. c. 562. quatuor triremes fuere. Regia classis septem
a. C. 190. & triginta majoris formæ navium erat, in
 quibus tres hepteres & quatuor hexeres ha-
 bebat. Præter has decem triremes erant. Et
 hi (d) adesse hostes ex specula quadam cogno-
 vere. Utraque classis postero die luce prima,
 tamquam eo die pugnatura, e portu movit :
 & , postquam superavere Rhodii promontorio-
 rum, quod ab Sida prominet in altum, ex-
 templo & conspecti ab hostibus sunt, & ipsi
 eos viderunt. Ab regis (e) sinistro cornu,
 quod ab alto objectum erat, Hannibal, dex-
 tro Apollonius, purpuratorum unus, præ-
 erat. Et jam in frontem directas habebant
 naves. Rhodii longo agmine veniebant. Prima
 prætoriana navis Eudami erat; coge-
 bat agmen Chariclitus; Pamphilidas mediæ classi præ-
 erat. Eudamus, postquam hostium aciem in-
 structam & paratam ad concurrendum vidit,
 & ipse in altum evehitur, & deinceps, quæ
 sequebantur, servantes ordinem in frontem
 dirigere jubet. Ea res primo tumultum præ-
 buit. Nam nec sic in altum evectus erat,
 ut ordo omnium navium ad terram explicari
 posset: & festinans ipse præpropere cum

*Pugna in-
 ter regios
 &
 Rhodios.*

(d) alii Gron., (e) regio Gron.

quinque folis navibus Hannibali obcurrit. *U. C. 562.*
A. C. 190.
 Ceteri, quia in frontem dirigere jussi erant, non sequebantur. Extremo agmini loci nihil ad terram relictum erat; trepidantibusque iis inter se, jam in dextro cornu adversus Hannibalem pugnabatur.

XXIV. SED momento temporis & navium virtus, & usus rei maritimæ terrorem omnem Rhodiis demisit. Nam & in altum celeriter evectæ naves locum post se quæque venienti ad terram dedere; & si qua concurrerat rostro cum hostium navi, aut proram lacerabat, aut remos detergebat, aut libero inter ordines discurfu prætervecta, in puppim inpetum dabat. Maxime exterruit heptemis regia, a multo minore Rhodia nave uno ictu demersa. Itaque jam haud dubie dexterum cornu hostium in fugam inclinabat. Eudamum in alto, multitudine navium maxime Hannibal, ceteris omnibus longe præstantem, urgebat: & circumvenisset, ni signo sublato ex prætoria nave, (quo dispersam classem in unum colligi mos erat) omnes, quæ in dextro cornu vicerant, naves ad opem ferendam suis concurrissent, tum & Hannibal, quæque circa eum erant

*Vincunt
Romani.*

U. e. 562.
no. C. 190

naves, capeffunt fugam : nec infequi Rhodiï, ex magna parte ægris, & ob id celerius feffis remigibus, potuerunt. Quum in alto, ubi fuffiterant, cibo reficerent vires, contemplatus Eudamus hostes, claudas mutilatasque (e) naves apertis navibus remulco trahentes, viginti paullo amplius integras abfcedentes, e turri prætorix navis fílenfio factò, « Ex- » furgite, [inquit] & egregium fpectaculum » capeffite oculis ! » Confurrexere omnes, contemplatique trepidationem fugamque hoftium, prope una voce exclamavere omnes, ut fequerentur. Ipfius Eudami multis íctibus vulnerata navis erat. Pamphilidam & Chariclítum infequi, quoad putarent tutum, juffit. Aliquamdiu fecuti funt : poftquam terræ adpropinquabat Hannibal, veriti ne includerentur vento in hoftium ora, ad Eudamum revefti, hepterem captam, quæ primo concurfu ícta erat, ægre Phafelidem pertraxerunt. Inde Rhodum, non tam victoria læti, quam alius alium accusantes, quod, quum potuiffet, non omnis fubmerfa aut capta claffis hoftium foret, redierunt. Hannibal, íctus uno prælio adverfo, ne tum quidem

(e) *mutilasque Creva*

prætervehi Lyciam audebat, quum conjungi ^{U. s. 565.}
 veteri regiæ classi quamprimum cuperet. Et, ^{a. C. 190.}
 id ne ei facere liberum esset, Rhodii Chariclitum cum viginti navibus rostratis ad Patara & Megisten portum miserunt. Eudamum cum septem navibus maximis ex ea classe, cui præfuerat, Samum redire ad Romanos jusserunt; ut, quantum consilio, quantum auctoritate valeret, compelleret Romanos ad ad Patara obpugnanda.

XXV. MAGNAM lætitiâ Romanis jam prius nuncius victoriæ, deinde adventus adtulit Rhodiorum. Et adparebat, si ea cura Rhodiis demta esset, vacuos eos tuta ejus regionis maria præstaturos. Sed, profectio Antiochi ab Sardibus, ne obrimerentur urbes maritimæ, abscedere custodia Ionix atque Æolidis prohibuit (f). Pamphilidam cum quatuor navibus tectis ad eam classem, quæ circa Patara erat, miserunt. Antiochus non civitatum modo, quæ circa se erant, contrahebat præfida; sed ad Prusiam, Bithyniæ regem, miserat legatos literasque, quibus transitum in Asiam Romanorum increpabat: « Venire eos ad omnia regna tollenda,

*Antiochus
 Prusiam
 ad bellum
 concitat.*

(f) prohibuerunt Gron. Crev.

U. c. 562. » ut nullum usquam orbis terrarum , nisi
a. C. 190. » Romanum , imperium esset. Philippum &
 » Nabin expugnatos ; se tertium peti. Ut
 » quisque proximus ab obpresso fit , per om-
 » nes velut continens incendium pervasurum.
 » Ab se gradum in Bithyniam fore , quando
 » Eumenes in voluntariam servitutem con-
 » cessisset. » His motum Prusiam literæ Sci-
 » pionis consulis , sed magis ejus fratris Afri-
 » cani , ab suspicione tali averterunt : qui ,
 præter consuetudinem perpetuam populi Ro-
 mani augendi omni honore regum sociorum
 majestatem , domesticis ipse exemplis Prusiam
 ad promerendam amicitiam suam compulit.
 « Regulos se acceptos in fidem in Hispania
 » reges reliquisse. Masinissam non in patrio
 » modo locasse regno , sed in Syphaciis , a
 » quo ante expulsus fuisset , regnum inpo-
 » suisse. Et esse eum non Africæ modo re-
 » gum longe opulentissimum , sed toto in
 » orbe terrarum cuivis regum vel majestate ,
 » vel viribus parem. Philippum & Nabin ,
 » hostes bello superatos ab T. Quinctio , ta-
 » men in regno relictos. Philippo quidem
 » anno priore etiam stipendium remissum , &
 » filium obsidem redditum : & quasdam civi-

*Sed cum
 Romani
 ad pacis
 consilia
 revocant.*

» tates extra Macedoniam, patientibus Romanis imperatoribus, recepisse eum. In eadem dignitate & Nabin futurum fuisse, nisi eum suus primo furor, deinde fraus Ætolorum absumfisset. » Maxime confirmatus est animus regis, postquam ad eum C. Livius, qui prætor ante classi præfuerat, legatus ab Roma venit, & edocuit; quanto & spes victoriæ certior Romanis, quam Antiocho, & amicitia sanctior firmiorque apud Romanos futura esset.

XXVI. ANTIOCHUS, postquam a spe societatis Prusæ decidit, Ephesum ab Sardibus est profectus ad classem, quæ per aliquot menses instructa ac parata fuerat, visendam; magis quia terrestribus copiis exercitum Romanum & duos Scipiones imperatores videbat sustineri non posse; quam quod res navalis ipsa per se aut tentata sibi umquam feliciter, aut tunc magnæ & certæ fiduciæ esset. Erat tamen momentum in præsentia spei, quod & magnam partem Rhodiæ classis circa Patara esse, & Eumenem regem cum omnibus navibus suis consuli obviam in Hellepontum profectum audierat. Aliquid etiam inflabat animos classis Rhodiæ, ad Sa-

*U. c. 562.
a. C. 190.*

*Antiochus
proficiscitur
ad
classem.*

U. c. 562
a. C. 190.

mum per occasionem fraude præparatam absumpta. His fretus, Polyxenida cum classe ad tentandam omni modo certaminis fortunam misso, ipse copias ad Notium ducit: id oppidum Colophonium, mari imminens, abest a vetere Colophone duo ferme millia passuum: & ipsam urbem suæ esse potestatis volebat, adeo propinquam Epheso, ut nihil terra marive ageret, quod non subiectum oculis Colophoniorum, ac per eos notum extemplo Romanis esset: quos, audita obsidione, non dubitabat ad opem ferendam sociæ urbi classem a Samo moturos. Eam occasionem Polyxenidæ ad rem gerendam fore. Igitur, operibus obpugnare urbem adgressus, & ad mare partibus duabus pariter munitionibus deductis, utrimque vineas & aggerem muro injunxit, & testudinibus arietes admovit. Quibus territi malis Colophonii oratores Samum ad L. Æmilium, fidem prætoris populique Romani inplorantes, miserunt. Æmilium & Sami segnis diu mora obfendebat, nihil minus opinantem, quam Polyxenidam, bis nequidquam ab se provocatum, potestatem pugnæ facturum esse: & turpe existimabat, Eumenis classem adjuvare

Colophonem obpugnat.

confulem ad trajiciendas in Afiam legiones; U. c. 568.
a. C. 190.
se Colophonis obseffæ auxilio, incertam (g)
finem habituro, adligari. Eudamus Rhodius,
qui & tenuerat eum Sami, cupientem pro-
ficisci in Hellespontum, cunctique instare &
dicere, « Quanto satius esse, vel focios ob-
» sidione eximere, vel victam jam semel
» classem iterum vincere (h), totamque
» maris possessionem hosti eripere, quam,
» desertis focis, tradita Antiocho Asia terra
» marique, in Hellespontum, ubi satis esset
» Eumenis classis, ab sua parte belli disce-
» dere? »

XXVII. PROPECTI ab Samo ad petendos
commeatus, consumtis jam omnibus, Chium
parabant trajicere. Id erat horreum Romanis;
eoque omnes ex Italia missæ onerariæ diri-
gebant cursum. Circumvesti ab urbe ad
averfa insulæ (objecta aquiloni ad Chium &
Erythras sunt) quum pararent trajicere,
literis certior fit prætor, frumenti vim
magnam Chium ex Italia venisse, vinum
portantes naves tempestatibus retentas esse.
Simul adlatum est, Teios regiæ classi beni-

(g) *incertum Crev.*

(h) *vincere iterum Gron. Crev.*

U. c. 562.
a. C. 190.

Emilius
Teum
pesit.

Myonnesus.

gne commeatus præbuisse ; quinque millia vasorum vini esse pollicitos. Teum ex medio cursu classem repente avertit, aut volentibus iis usurus commeatu parato hostibus, aut ipsos pro hostibus habiturus. Quum direxissent ad terram proras, quindecim ferme eis naves circa Myonnesum adparuerunt, quas primo ex classe regia prætor esse ratus, institit sequi. Adparuit inde, piraticas celoces & lembos esse. Chiorum maritimam oram depopulati, cum omnis generis præda reverentes, postquam videre ex alto classem, in fugam verterunt. Et celeritate superabant, levioribus & ad id fabriactis navigiis, & propiores terræ erant. Itaque, priusquam adpropinquaret classis, Myonnesum perfugerunt. Unde se a portu ratus abstracturum naves, ignarus loci sequebatur prætor. Myonnesus promontorium inter Teum Samumque est. Ipse collis est in modum nētæ in acutum cacumen a fundo satis lato fastigatus (i) : a continenti artæ semitæ aditum habet : a mari exesæ fluctibus rupes claudunt ; ita ut quibusdam locis superpendentia saxa plus in altum, quam, quæ in statione

(i) *fastigiatus* Gron. Crev.

LIBER XXXVII CAP. XXVIII 123

funt, naves, promineant. Circa ea adpropinquare non aufæ naves, ne sub ictu superstantium rupibus piratarum essent, diem trivere. Tandem, sub noctem vano incepto quum abstissent, Teum postero die accessere: &, in portu, qui ab tergo urbis est, (Geræsticum ipsi adpellant) navibus constitutis, prætor ad depopulandum circa urbem agrum milites emisit.

U. c. 562.
a. C. 190.

XXVIII. ΤΕΙΙ, quum in oculis populatio esset, oratores cum infulis & velamentis ad Romanum miserunt. Quibus purgantibus civitatem omnis facti dictique hostilis adversus Romanos, « & juviffe eos commearu » classem hostium [arguit] & quantum vini » Polyxenidæ promississet: quæ si eadem » classi Romanæ darent, revocaturum se a » populatione militem; sin minus, pro hostibus eos habiturum. » Hoc tam triste responsum quum retulissent legati, vocatur in concionem a magistratibus populus, ut, quid agerent, consultarent. Eo forte Polyxenidas cum regia classe a Colophone profectus; postquam movisse a Samo Romanos audivit, &, ad Myonnesum piratas persecutos, Teiorum agrum depopulari, naves in

*V. c. 362.
a. C. 190.*

*Polyxeni-
das ad
Macrin.*

Geræstico portu stare, ipse averfus Myoni-
nesum in insula (Macrin nautici vocant)
ancoras portu occulto jecit. Inde ex propin-
quo explorans, quid hostes agerent, primo
in magna spe fuit, quemadmodum Rhodiam
classẽ ad Samum, circumfessis ad exitum
faucibus portus, expugnasset, sic & Roma-
nam expugnaturum. Nec est dissimilis natura
loci. Promontoriis coeuntibus inter se ita
clauditur portus, ut vix duæ simul inde na-
ves possint exire. Noctẽ occupare fauces
Polyxenidas in animo habebat, &, denis na-
vibus ad promontoria stantibus, quæ ab
utroque cornu in latera exeuntium navium
pugnarent, ex cetera classe, sicut ad Panor-
mum fecerat, armatis in litora expositis,
terra marique simul hostes obprimere. Quod
non vanum ei consilium fuisset, ni, quum
Teii facturos se imperata promisissent, ad
accipiendos commeatus aptius visum esset
Romanis, in eum portum, qui ante urbem
est, classẽ transire. Dicitur & Eudamus
Rhodius vitium alterius portus ostendisse,
quum forte duæ naves in arto ostio implici-
tos remos fregissent. Et inter alia id quoque
movit prætorem, ut traduceret classẽ, quod

LIBER XXXVII CAP. XXIX 225

ab terra periculum erat, haud procul inde Antiocho stativa habente.

U. c. 362^a
a. C. 190.

XXIX. TRADUCTA classe ad urbem, ignaris omnibus, egressi milites nautæque sunt ad commeatus & vinum maxime dividendum in naves; quum medio forte diei agrestis quidam, ad prætorem adductus, nunciat, « alterum jam diem classem stare ad insulam » Macrin, & paullo ante visas quasdam mo-
» veri, tamquam ad profectionem, naves. »
Re subita percussus prætor tubicines canere jubet, ut, si qui per agros palati essent, redirent: tribunos in urbem mittit ad cogendos milites nautasque in naves. Haud secus, quam in repentino incendio aut capta urbe, trepidatur, aliis in urbem currentibus ad suos revocandos, aliis ex urbe naves cursu repentibus: incertisque clamoribus (quibus ipsis tubæ obstreperent) turbatis imperiis, tandem concursum ad naves est. Vix suam quisque noscere aut adire præ tumultu poterat: trepidatumque cum periculo & in mari, & in terra foret, ni, partibus divisis, Æmiliius, cum prætoria nave primus e portu in altum evectus, excipiens insequentes, suo quamque ordine in frontem instruxisset; Eug

Æmiliius
contendit
ad hostem

U. c. 562.
d. C. 190.

damus Rhodiaque classis substitissent ad terram, ut & sine trepidatione conscenderent, &, ut quæque parata esset, exiret navis. Ita & explicuere ordinem primæ in conspectu prætoris, & coactum agmen ab Rhodiis est: instructaque acies, velut cerneret regios, in altum processit. Inter Myonnesum & Corycum promontorium erant, quum hostem conspexere. Et regia classis, binis in ordinem navibus longo agmine veniens, & ipsa aciem adversam explicuit; tantum lævo evecta cornu, ut amplecti & circumire dexterum cornu Romanorum posset. Quod ubi Eudamus, qui cogebat agmen, vidit, non posse æquare (k) ordinem Romanos, & tantum non jam circumiri a dextro cornu, concitat naves; (& erant Rhodiæ (l) longe omnium celeritæ tota classe) æquatoque cornu, prætoris navi, in qua Polyxenidas erat, suam objecit.

*Pugna
committitur.*

XXX. JAM totis classibus simul ab omni parte pugna conferta erat. Ab Romanis octoginta naves pugnabant, ex quibus Rhodiæ duæ & viginti erant. Hostium classis unde-

(k) *exæquare* Gron. Crev.

(l) *add. naves* Gron. Crev.

LIBER XXXVII CAP. XXX 227

nonaginta navium fuit; & maximæ formæ *U. e. 562a*
naves tres hexeres habebat, duas hepteres. *a. C. 190a*

Robore navium & virtute militum Romani longe regios præstabant: Rhodiæ naves agilitate, & arte gubernatorum, & scientia remigum. Maximo tamen hostibus terrori fuisse, quæ ignes præ se portabant: & quod unum iis ad Panormum circumventis salutis fuerat, id tum maximum momentum ad victoriam fuit. Nam metu ignis adversi regiæ naves, ne prora concurrerent, quum declinassent, neque ipsæ ferire rostro hostem poterant, & obliquas se ipsæ ad ictus præbebant. Et, si qua concurrerat, obruebatur infuso igni; magisque ad incendium, quam ad prælium, trepidabant. Plurimum tamen, quæ solet, militum virtus in bello valuit. Mediam namque aciem hostium Romani quum rupissent, circumvecti ab tergo, pugnantibus adversus Rhodios regis sese objecere: momentoque temporis & media acies Antiochi, & lævo in cornu circumventæ naves mergebantur. Dextera pars integra, sociorum magis clade, quam suo periculo, terrebat. Ceterum, postquam alias circumventas, prætoriam navem Polyxenidæ, relictis sociis,

*Vincunt
Romani*

U. c. 562. vela dantem videre, sublatis raptim doloni-
a. C. 190. bus (& erat secundus petentibus Ephesum
 ventus) capeffunt fugam, quadraginta dua-
 bus navibus in ea pugna amiffis; quarum
 decem & tres captæ in potestatem hoftium
 venerunt, ceteræ incensæ aut demersæ. Ro-
 manorum duæ naves fractæ sunt, vulneratæ
 aliquot. Rhodia una capta memorabili casu.
 Nam, quum rostro percuffiffet Sidoniam na-
 vem, ancora, ictu ipfo excuffa e nave fua,
 unco dente, velut manu ferrea injecta, ad-
 ligavit alterius proram: inde tumultu injecto,
 quum, divellere fe ab hofte cupientes, inhi-
 berent Rhodii, tractum ancorale & implici-
 tum remis, latus alterum deterfit, (m) debi-
 litatam ea ipfa, quæ icta cohæferat, navim
 cepit. Hoc maxime modo ad Myonnesum
 navali prælio pugnatum est.

*Antiochus
 Lyfima-
 chiam de-
 ferit.*

XXXI. Quo territus Antiochus, quia,
 poffeffione maris pulfus, longinqua tueri
 diffidebat fe poffe, præfidium ab Lyfimachia;
 ne obrimeretur ibi ab Romanis, deduci
 pravo, ut res ipfa poftea docuit, confilio
 juffit. Non enim tueri folum Lyfimachiam a
 primo inpetu Romanorum facile erat: fed

(m) & debilitatam Gron. Crev.

obsidionem etiam per totam hiemem tolerare, & obsidentes quoque ad ultimam inopiam adducere extrahendo tempus, & interim spem pacis per occasiones tentare. Nec Lyfimachiam tantum hostibus tradidit post adversam navalem pugnam, sed etiam Colophonis obsidione abscessit, & Sardes recepit se: atque inde in Cappadociam ad Ariarathen, qui auxilia arcefferent, & quocumque alio poterat ad copias contrahendas, in unum jam confilium, ut acie dimicaret, intentus, misit. Regillus Æmilius, post victoriam navalem profectus Ephesum, directis ante portum navibus, quum confessionem concessi maris ultimam hosti expressisset, Chium, quo ante navale proelium cursum a Samo intenderat, navigat. Ibi naves in proelio quassatas quum refecisset, L. Æmilium Scaurum cum triginta navibus Hellepontum ad exercitum trajiciendum misit: Rhodias, parte prædæ & spoliis navalibus decoratas, domum redire jubet. Rhodii impigre prævertere, ad trajiciendasque copias consulis iere: atque, eo quoque functi officio, tum demum Rhodum rediere. Classis Romana ab Chio Phocæam trajecit. In sinu maris intimo posita hæc urbs est,

U. c. 562.
a. C. 190.

Copias
contrahit.

Phocæa
situs.

U. c. 562.
a. C. 190.

oblonga forma. Duum millium & quingen-
torum passuum spatium murus amplectitur :
coit deinde ex utraque parte in artio rem velut
cuneum Lamptera ipsi adpellant. Mille & du-
centos passus ibi latitudo patet : inde in altum
lingua mille passuum excurrrens medium fere
finum velut nota distinguit ; ubi cohæret
faucibus angustis, duos in utramque regio-
nem versos portus tutissimos habet. Qui in
meridiem vergit, ab re adpellant Naustath-
mon (n), quia ingentem vim navium capit :
alter prope ipsum Lamptera est.

*Eam
Romana
classis
obpugnat.*

XXXII. Hos portus tutissimos quum occu-
passet Romana classis ; priusquam aut scalis
aut operibus, mœnia adgrederetur, mittendos
censuit prætor, qui principum magistra-
tumque animos tentarent. Postquam obsti-
natos vidit, duobus simul locis obpugnare
est adortus. Altera pars infrequens ædificiis
erat ; templa Deum aliquantum tenebant loci :
ea prius ariete admoto, quaterne muros tur-
resque cœpit. Deinde, quum eo multitudo
obcurreret ad defendendum, altera quoque
parte admotus aries. Et jam utrimque sterne-
bantur muri. Ad quorum casum quum inpe-

(n) Naustathmos ab re appellatur Gron, Crey.

tum Romani milites per ipsam stragem ruinarum facerent, alii scalis etiam adscensum in muros tentarent; adeo obstinate restiterunt oppidani, ut facile adpareret, plus in armis & virtute, quam in mœnibus, auxilii esse. Coactus ergo periculo militum prætor receptui cani iussit, ne objiceret incautos furentibus desperatione ac rabie. Diremto prælio, ne tum quidem ad quietem versi; sed undique omnes ad munienda & obmolienda, quæ ruinis strata erant, concurrerunt. Huic operi intentis supervenit Q. Antonius, a prætore missus: qui, castigata pertinacia eorum, « Majorem curam Romanis, quam illis [ostenderet] esse: ne in » perniciem urbis pugnaretur, si abistere furore vellent, potestatem iis dare eadem » conditione, qua prius C. Livii in fidem » venissent, se tradendi. » Hæc quum audissent, quinque dierum spatio ad deliberandum sumto, tentata interim spe auxilii ab Antiocho, postquam legati missi ad regem, nihil in eo esse præsidii, retulerant (o); tum portas aperuerunt, pacti ne quid hostile paterentur. Quum signa in urbem inferrentur,

U. c. 562;
a. C. 190.

*Phocæenses portas
aperiunt.*

(o) retulerunt Gron. Crev.

U. c. 562. & pronunciaffet prætor, parci se deditis
 a. C. 190.
 velle, clamor undique est sublatus, « indi-
 » gnum facinus esse, Phocæenses, numquam
 » fidos socios, semper infestos hostes, inpu-
 » ne eludere. » Ab hac voce, velut signo a
 prætore dato, ad diripiendam urbem passim
 discurrerunt. Æmilius primo resistere & re-
 vocare, dicendo, « captas, non deditas,
 » diripi urbes : & in his tamen arbitrium
 » esse imperatoris, non militum. » Postquam
 ira & avaritia imperio potentiora erant,
 præconibus per urbem missis, liberos omnes
 in forum ad se convenire jubet, ne violaren-
 tur : & in omnibus, quæ ipsius potestatis
 fuerunt, fides constitit prætoris. Urbem,
 agrosque, & suas leges iis restituit : &
 quia jam hiems adpetebat, Phocææ portus
 ad hibernandum classi delegit.

XXXIII. PER idem fere tempus consuli,
 transgresso Æniorum Maronitarumque fines,
 nunciatur, victam regiam classem ad Myon-
 nesum, relictamque a præsidio Lyfimachiam
 esse. Id multo, quam de navali victoria,
 lætius fuit : utique postquam eo venerunt,
 refertaque urbs omnium rerum commeati-
 bus, velut in adventum exercitus præparatis,

eos exceptit; ubi inopiam ultimam laboremque in obsidenda urbe sibi proposuerant. Ibi paucos dies stativa habuere, ut impedimenta ægrique consequerentur, qui passim per omnia Thraciæ castella, fessi morbis ac longitudine viæ, relictæ erant. Receptis omnibus, ingressi rursus iter per Chersonesum, Hellespontum perveniunt. Ubi, omnibus cura regis Eumenis ad trajiciendum præparatis, velut in pacata litora, nullo prohibente, aliis alio delatis navibus, sine tumultu trajecere. Ea vero res Romanis auxit animos, concessum sibi transire cernentibus in Asiam; quam rem magni certaminis futuram crediderant. Stativa deinde ad Hellespontum aliquamdiu habuerunt, quia dies forte, quibus Ancilia moventur, religiosi ad iter inciderant. Iidem dies P. Scipionem propiore etiam religione, quia Salius erat, disjunxerant ab exercitu: caussaque & is ipse moræ erat, dum consequeretur.

XXXIV. PER eos forte dies legatus ab Antiocho in castra venerat Byzantius Heraclicides, de pace adferens mandata: quam inpetrabilem fore, magnam ei spem adtulit mora & cunctatio Romanorum; quos, simul

*U. c. 562.
a. C. 170.*

*Consul
Hellespon-
tum
trajicit.*

*Legatus
Antiochi
de pace.*

U. c. 562.
a. C. 190.

Asiam adtigissent, effuso agmine ad castra regia ituros crediderat. Statuit tamen non prius adire consulem, quam P. Scipionem: & ita mandatum ab rege erat. In eo maximam spem habebat, præterquam quod & magnitudo animi & satietas gloriæ placabilem eum maxime faciebat; notumque erat gentibus, qui victor ille in Hispania, qui deinde in Africa fuisset: etiam quod filius ejus captus in potestate regis erat. Is ubi, & quando, & quo casu captus sit, sicut pleraque alia, parum inter auctores constat. Alii principio belli, a Chalcide Oreum petentem, circumventum ab regiis navibus tradunt: alii, postquam transitum in Asiam est, cum turma Fregellana missum exploratum ad regia castra, effuso obviam equiratu, quum reciperet sese, in eo delapsum tumultu ex equo (p), cum duobus equitibus obpressum, ita ad regem deductum esse. Illud satis constat, si pax cum populo Romano maneret, hospitiumque privatim regi cum Scipionibus esset, neque liberalius, neque benignius haberi colique adolescentem, quam cultus est, potuisse. Ob hæc quum adventum P.

*Filius
Africani
captivus
apud An-
tiochum,*

(p) in eo tumultu delapsus equo Gron. Crey.

Scipionis legatus expectasset, ubi is venit, U. C. 562,
 consullem adit, petitque, ut mandata audiret. a. C. 190.

XXXV. ADVOCATO frequenti consilio, Legati
 legati verba sunt audita. Is, « multis ante oratio de
 » legationibus nequidquam ultro citroque de pace.
 » pace missis, eam ipsam fiduciam inpetrandi
 » sibi esse [dixit] quod priores legati nihil
 » inpetrassent. Smyrnam enim, & Lampsa-
 » cum, & Alexandriam Troadem, & Lyfima-
 » chiam in Europa, jactatas in illis discepta-
 » tionibus esse. Quarum Lyfimachia jam ces-
 » sisse regem, ne quid in Europa habere eum
 » dicerent: eas, quæ in Asia sint, civitates
 » tradere, paratum esse, & si quas alias Ro-
 » mani, quod suarum partium fuerint, vin-
 » dicare ab imperio regio velint. Inpensæ
 » quoque, in bellum factæ, partem dimidiam
 » regem præstaturum populo Romano. »
 Hæ conditiones erant pacis. Reliqua oratio
 fuit, « Ut memores rerum humanarum, &
 » suæ fortunæ moderarentur, & alienam ne
 » urguerent. Finirent Europa imperium. Id
 » quoque inmensum esse (q). Et parari sin-
 » gula acquirendo facilius potuisse, quam
 » universa teneri posse. Quod si Asiæ quo-

(q) Et delent Gron. & Crev.

*H. G. 562.
a. C. 190.*

» que partem aliquam abstrahere velint, dum-
» modo non dubiis regionibus finiant, vinci
» suam temperantiam Romana cupiditate,
» pacis & concordiae causa, regem passu-
» rum.» Ea, quae legato magna ad pacem
inpetrandam videbantur, parva Romanis visa.

*Responsum
Romano-
rum.*

Nam, « & in pensam, quae in bellum facta
» esset, omnem praestare regem, [aequum cen-
» sebant] cujus culpa bellum excitatum esset;
» &, non Ionia modo atque Aelide deduci
» debere praesidia regia: sed, sicut Graecia
» omnis liberata esset, ita, quae in Asia sint,
» omnes liberari urbes. Id aliter fieri non
» posse, quam ut cis Taurum montem pos-
» sessione Asiae Antiochus cedat.»

*Africani
animum
tentat
legatus.*

XXXVI. LEGATUS, postquam nihil aequi
in consilio inpetrare se censebat, privatim
(sic enim imperatum erat) P. Scipionis ten-
tare animum est conatus. Omnium primum
(r) filium ei sine pretio redditurum regem,
dixit: deinde, ignarus & animi Scipionis,
& moris Romani, auri pondus ingens est
pollicitus, &, nomine tantum regio excepto,
societatem omnis regni, si per eum pacem

(r) tentare animum conatus, omnium primum &c.
Gron. Crev.

inpetraffet. Ad ea Scipio : Quod Romanos
 » omnes, quod me, ad quem missus es, igno-
 » ras, minus miror; quum te fortunam ejus,
 » a quo venis, ignorare cernam. Lyfimachia
 » tenenda erat, ne Chersonesum intraremus;
 » aut ad Hellespontum obsistendum, ne in
 » Asiam trajiceremus: si pacem tamquam ab
 » sollicitis de belli eventu petaturi eratis.
 » Concesso vero in Asiam transitu, & non
 » solum frenis, sed etiam iugo accepto, quæ
 » disceptatio ex æquo, quum imperium pa-
 » tiendum sit, relicta est? Ego ex munifi-
 » centia regia maximum donum filium ha-
 » bebo: aliis, Deos precor, ne umquam
 » fortuna egeat mea; animus certe non ege-
 » bit. Pro tanto in me munere gratum me
 » esse in se sentiet, si privatam gratiam pro
 » privato beneficio desiderabit. Publice nec
 » habeo (s) quidquam ab illo, nec dabo.
 » Quod in præsentia dare possim, fidele con-
 » silium est. Abi, nuncia meis verbis, bello
 » absistat, pacis conditionem nullam recu-
 » set. » Nihil ea moverunt regem, tutam
 » fore belli aleam ratum, quando perinde ac
 » victo jam sibi leges dicerentur. Omissa igitur

U. c. 562.
 a. C. 190.

Respon-
 sum
 Africani.

(s) habeo. Gron. Crev.

U. c. 562. in præsentia mentione pacis, totam curam in
a. C. 190. belli adparatum intendit.

*Consul
 ad
 Antiochum
 tendit.*

XXXVII. CONSUL, omnibus præparatis ad proposita exsequenda, quum ex stativis movisset, Dardanum primum, deinde Rhœteum, utraque civitate obviam effusa, venit. Inde Ilium processit, castrisque in campo, qui est subjectus mœnibus, positus, in urbem arcemque quum ascendisset (t), sacrificavit Minervæ præfidi arcis; & Iliensibus in omni rerum verborumque honore ab se oriundos Romanos præferentibus, & Romanis lætis origine sua. Inde profecti sextis castris ad caput Caici amnis pervenerunt. Eo & Eumenes rex, conatus primo ab Hellesponto reducere classem in hiberna Elæam, adversus deinde ventis quum aliquot diebus superare Lecton promontorium non potuisset, in terram egressus, ne deesset principiis rerum, qua proximum fuit, in castra Romana cum parva manu contendit. Ex castris Pergamum remissus ad com meatus expediendos, tradito frumento, quibus jusserat consul, in eadem stativa rediit. Inde, plurium dierum præparatis cibariis, consilium erat ire ad hostem;

(t) ascendisset. Gron. Crev.

priusquam hiems obrimeret. Regia castra circa Thyatira erant : ibi quum audisset Antiochus, P. Scipionem ægrum Elæam delatum, legatos, qui filium ad eum reducerent, misit. Non solum animo patrio gratum munus, sed corpori quoque salubre gaudium fuit : fatiatusque tandem complexu filii, «Renunciate [inquit] gratias regi me agere: » referre gratiam aliam nunc non posse, quam » ut suadeam, ne ante in aciem descendat, » quam ut in castra me redisse audierit. » Quamquam sexaginta (u) duo millia pedatum, plus duodecim millia equitum animos interdum ad spem certaminis faciebant; motus tamen Antiochus tanti auctoritate viri, in quo ad incertos belli eventus omnis fortunæ posuerat subsidia, recepit se, transgressus Phrygium amnem, circaque Magnesium, quæ ad Sipylum est, posuit castra : &, ne, si (v) extrahere tempus vellet, munimenta Romani tentarent, fossam sex cubita (x) altam, duodecim latam quum duxisset, extra duplex vallum fossæ circumdedit : interiore

U. c. 562.
a. C. 190.

*Antiochus
Africano
filium
remitte.*

(u) septuaginta Gron. Crev.

(v) si l. dum Gron. Crev.

(x) cubitis Gron. Crev.

V. c. 562. labro murum cum turribus crebris objecit ;
z. C. 190. unde facile arceri transitu fossæ hostis posset.

XXXVIII. CONSUL, circa Thyatira regem esse ratus, continuis itineribus quinto die ad Hyrcanum campum descendit. Inde quum profectum audisset, secutus vestigia citra Phrygium amnem, quatuor millia ab hoste, posuit castra. Eo mille ferme equites, (maxima pars Gallogræci erant, & Dahæ quidam aliarumque gentium sagittarii equites intermixti) tumultuose amne trajecto, in stationes inpetum fecerunt. Primo turbaverunt incompositos. Deinde, quum longius certamen fieret, Romanorum, ex propinquis castris facili subsidio, cresceret numerus; regii, fessi jam & plures non sustinentes, recipere se conati, circa ripam amnis, priusquam flumen ingrederentur, ab instantibus tergo aliquot interfecti sunt. Biduum deinde silentium fuit; neutris transgredientibus amnem. Tertio post die Romani simul omnes transgressi sunt, & duo millia fere (y) & quingentos passus ab hoste posuerunt castra. Mentantibus & muniendo occupatis, tria millia delecta equitum peditumque regionum magno terrore

(y) ferme Gron, Crev:

terrore ac tumultu advenere. Aliquanto pauciores, qui in statione erant, duo tamen (u) millia, per se (v), nullo a munimento castrorum milite avocato, & primo æquum prælium sustinere, &, crescente certamine, pepulerunt hostes, centum ex his occisis, centum ferme captis. Per quatrimum insequens instructæ utrimque acies pro vallo steterunt. Quinto die Romani processerunt in medium campi. Antiochus nihil promovit signa, ita ut extremi minus mille pedes a vallo abessent.

XXXIX. CONSUL, postquam detrectari certamen vidit, postero die in consilium advocavit, « Quid sibi faciendum esset, si » Antiochus pugnandi copiam non faceret? » Instare hiemem. Aut sub pellibus habendos » milites fore, aut, si concedere in hiberna » vellent, differendum esse in æstatem bel- » lum. » Nullum unquam hostem Romani æque contemserunt. Conclamatum undique est, « duceret extemplo, & uteretur ardore » militum: » qui, tamquam non pugnandum

(u) Aliquanto pauciores qui in statione erant, duo tantum millia Crev.

(v) Aliquanto pauciores in statione erant, & tamen per se nullo Gron.

D. c. 362.
a. C. 190.

Acies
utrimque
instruitur.

Romana.

cum tot millibus hostium, sed par numerus pecorum trucidandus esset, per fossas, per vallum castra invadere parati erant, si in proelium hostis non exiret. Cn. Domitius, ad explorandum iter, & qua parte adiri vallum hostium posset, missus, postquam omnia certa retulit, postero die propius castra ad moveri placuit. Tertio signa in medium campi prolata, & instrui acies cœpta est. Nec Antiochus ultra tergiversandum ratus, ne & suorum animos minueret detrectando certamen, & hostium spem augeret, & ipse copias eduxit; tantum progressus a (x) castris, ut dimicaturum adpareret. Romana acies unius prope formæ fuit, & hominum & armorum genere. Duæ legiones Romanæ, duæ socium ac Latini nominis erant: quina milia & quadringenos singulæ habebant. Romani mediam aciem, cornua Latini tenuerunt: hastatorum prima signa, deinde principum erant, triarii postremos claudebant. Extra hanc veluti justam aciem, a parte dextra consul Achæorum cætratis inmixtos auxiliares Eumenis, tria millia ferme peditum, æquata fronte instruxit: ultra eos equitum

(x) = Gronq

minus tria millia obposuit; ex quibus Eumenis octingenti, reliquus omnis equitatus Romanus erat: extremos Tralles & Cretenfes (quingentorum utriusque numerum explebant) statuit. Lævum cornu non videbatur egere talibus auxiliis, quia flumen ab ea parte ripæque deruptæ claudebant. Quatuor tamen inde turmæ equitum obpositæ. Hæc summa copiarum erat Romanis, & duo millia mixtorum Macedonum Thracumque, qui voluntate secuti erant (y) Hi præsidio relicti sunt castris. Sexdecim elephantos post triarios in subsidio locaverunt. Nam, præterquam quod multitudinem regionum elephantorum (erant autem quatuor & quinquaginta) sustinere non videbantur posse, ne pari quidem numero Indicis Africi resistunt; sive quia magnitudine, (longe enim illi præstant) sive robore animorum vincuntur.

XL. REGIA acies varia magis multis generibus dissimilitudine armorum auxiliorumque erat. Decem & sex millia peditum more Macedonum armati fuere, qui phalangitæ adpellabantur. Hæc media acies fuit in fronte;

Regiâ;

(y) erant, præsidio relicti Gron. Crev.

V. c. 362.
a. C. 190.

in decem partes divisa. Partes eas interpositis binis elephantis distinguebat : a fronte introrsus in duos & triginta ordines armorum acies patebat. Hoc & roboris in regis copiis erat, &, perinde quum alia specie, tum eminentibus tantum inter armatos elephantis, magnum terrorem præbebat. Ingentes ipsi erant. Addebant speciem frontalia, & cristæ, & tergo inpositæ turres, turribusque superstantes, præter rectorem, quaterni armati. Ad latus dexterum phalangitarum mille & quingentos equites Gallogræcorum obposuit. His tria millia equitum loricatorum (cataphractos ipsi adpellant) adjunxit. Addita his ala mille ferme equitum : agema eam vocabant. Medi erant lecti viri, & ejusdem regionis mixti multarum gentium equites. Continens his grex sexdecim elephantorum est obpositus in subsidiis : ab eadem parte, paullulum producto cornu, regia cohors erat : Argyraspides a genere armorum adpellabantur. Dahæ deinde, equites sagittarii, mille & ducenti. Tum levis armatura trium millium, pari ferme numero pars Cretenses, pars Tralles. Duo millia & quingenti Myfi sagittariis adjuncti erant. Extre-

mum cornu claudebant quatuor millia mixti U. e. 562.
a. C. 192.
 Cyræi funditores, & Elymæi sagittarii. Ab
 lævo cornu phalangitis adjuncti erant Gallo-
 græci equites mille & quingenti : & simi-
 liter his armati duo millia Cappadocum :
 ab Ariarathe missi erant regi (γ). Inde auxi-
 liares mixti omnium generum duo millia &
 septingenti, & tria millia cataphractorum
 equitum, & mille alii equites, regia ala le-
 vioribus tegumentis suis equorumque, alio
 haud dissimili habitu : Syri plerique erant
 Phrygibus & Lydis inmixti. Ante hunc equi-
 tatum falcata quadrigæ & cameli, quos ad-
 pellant dromadas. His infidebant Arabes sa-
 gittarii, gladios habentes tenues, longos
 quaterna cubita, ut ex tanta altitudine con-
 tingere hostem possent. Inde alia multitudo,
 par ei, quæ in dextro cornu erat; primi
 Tarentini, deinde Gallogræcorum equitum
 duo millia & quingenti, inde Neocretes
 mille, & eodem armatu Cares & Cilices
 mille & quingenti, & totidem Tralles, &
 tria millia cætratorum; (Pisidæ hi (α)).

(γ) duo millia Cappadocum ab Ariarathe missi
 rege Gron. Crev.

(α) hi del. Gron. Crev.

V. c. 562.
a. c. 190.

erant, & Pamphylii, & Lycii) tum Cyrtæorum & Elymæorum paria in dextro cornu locatis auxilia, & sexdecim elephantum modico intervallo distantes.

XLI. REX ipse in dextero cornu erat: Seleucum filium & Antipatrum fratris filium in lævo præposuit: media acies tribus permixta, Minioni, & Zeuxidi, & Philippo magistro elephantorum. Nebula matutina, crescente die levata in nubes, caliginem dedit. Humor inde, ab austro velut, perfudit omnia. Quæ nihil admodum Romanis, eadem perincommoda regis erant. Nam & obscuritas lucis in acie modica Romanis non adimebat in omnes partes conspectum; & humor, toto fere gravi armatu, nihil gladios aut pila hebetabat. Regii, tam lata acie, ne ex medio quidem cornua sua circumspicere poterant, nedum extremi inter se conspicerentur: & humor arcus fundasque & jaculorum amenta emollierat. Falcata quoque quadrigæ, quibus se perturbaturum hostium aciem Antiochus crediderat, in suos terrorem verterunt. Armatae autem in hunc maxime modum erant. Cuspides circa temonem ab jugo decem cubita exstantes, velut cor-

*Falcata
quadrigæ.*

nuâ, habebant; quibus, quidquid obvium
 daretur, transfigerent: & in extremis jugis
 binæ circa eminebant falces; altera æquata
 jugo, altera inferior in terram devexa: illa,
 ut, quidquid ab latere objiceretur, abscin-
 deret: hæc, ut prolapsos subeuntesque con-
 tingeret. Item ab axibus rotarum utrimque
 binæ eodem modo diversæ deligabantur fal-
 ces. Sic armatas quadrigas, quia, si in extre-
 mo, aut in medio locatæ forent, per suos
 agenda erant, in prima acie, ut ante dictum
 est, locaverat rex. Quod ubi Eumenes vi-
 dit, haud ignarus pugnae, & quam anceps
 esset auxilii genus, si quis pavorem magis
 equis injiceret, quam justa adoriretur pugna,
 Cretenses sagittarios, funditoresque, & jacu-
 latores equitum, non confertos, sed, quam
 maxime possent, dispersos, excurrere jubet;
 simul omnibus partibus tela ingerere. Hæc
 velut procella, partim vulneribus missilium
 undique conjectorum, partim clamoribus
 dissonis, ita consternavit equos, ut repente,
 velut effrenati, passim incerto cursu ferren-
 tur: quorum inperus & levis armatura, &
 expediti funditores, & velox Cretensis mo-
 mento declinabant: & eques insequendo

U. c. 562.
 a. C. 190.

U. e. 562. tumultum ac pavorem equis camelisque, &
a. C. 190. ipsis simul consternatis, augebat; clamore &
 ab alia circumstantium turba multiplici ad-
 jecto. Ita medio inter duas acies campo exi-
 guntur quadrigæ: amotoque inani ludibrio;
 tum demum ad justum prælium, signo utrim-
 que dato, concursus est.

XLII. CETERUM vana illa res veræ mox
 cladis causa fuit. Auxilia enim subsidiaria,
 quæ proxima locata erant, pavore & conster-
 natione quadrigarum territa, & ipsa in fu-
 gam versa, nudarunt omnia usque ad cata-
 phractos equites. Ad quos quum, dissipatis
 subsidiis, pervenisset equitatus Romanus, ne
 primum quidem inpetum pars eorum susti-
 nuerunt. Alii fusi sunt; alii propter gravi-
 tatem tegumentorum armorumque obpressi
 sunt. Torum deinde lævum cornu inclinavit;
 &, turbatis auxiliaribus, qui inter equites,
 (b) & quos adpellant phalangitas, erant,
 usque ad mediam aciem terror pervenit. Ibi
 simul perturbati ordines, & inpeditus inter-
 cursu suorum usus prælongarum hastarum,
 (sarissas Macedones vocant) intulere signa
 Romanæ legiones, & pila in perturbatos

*Lævum
 cornu
 Antiochi
 turbatur.*

(b) equitem Gron, Crev.

conjecere. Ne interpositi quidem elephanti militem Romanum deterrebant, adsueta jam ab Africis bellis & vitare inpetum belluæ, & ex transverso aut pilis incessere, aut, si propius subire posset, a gladio nervos incidere. Jam media acies fere omnis a fronte prostrata erat, & subsidia circumita a tergo cædebantur: quum in parte alia fugam suorum, & prope jam ad ipsa castra clamorem paventium accepere. Namque Antiochus a dextro cornu, quum ibi fiducia fluminis nulla subsidia cerneret, præter quatuor turmas equitum, & eas, dum adplicant se suis, ripam nudantes, inpetum in eam partem cum auxiliis & cataphraeto equitatu fecit (c). Nec a fronte tantum instabat, sed, circumito a flumine cornu, jam ab latere urgebat; donec fugati equites primum, deinde proximi peditum effuso cursu ad castra compulsi sunt.

XLIII. PRÆERAT castris M. Æmilius tribunus militum, M. Lepidi filius, qui post paucos annos (d) pontifex maximus factus est. Is, qua fugam cernebat suorum, cum

(c) facit Gron. Crev.

(d) post annos paucos Gron. Crev.

U. c. 562.
a. C. 190.

Media
acies
prostrate.

Sinistrum
cornu
Rom fugit
ad castra.

U. c. 562. præsidio omni obcurrit; & stare primo,
a. C. 190. deinde redire in pugnam, jubebat, pavorem
 & turpem fugam increpans. Minæ exinde
 erant, in perniciem suam cæcos ruere, ni
 dicto parerent. Postremo dat signum suis, ut
 primos fugientium cædant, turbam insequen-
 tium ferro & vulneribus in hostes redigant.
 Hic major timor minorem vicit. Ancipiti
 coacti metu primo confiterunt; deinde &
 ipsi redierunt in pugnam, & Æmilius cum
 suo præsidio (erant autem duo millia viro-
 rum fortium) effuse sequenti regi acriter
 restitit. Et Attalus, Eumenis frater, a dex-
 tro cornu, a quo lævum hostium primo in-
 petu fugatum fuerat, ut ab sinistro fugam
 suorum & tumultum circa castra vidit, in
 tempore cum ducentis equitibus advenit.
 Antiochus, postquam & eos, quorum terga
 modo viderat, repetentes pugnam, & aliam
 & a castris & ex acie adfluentem turbam
 conspexit, in fugam vertit equum. Ita utro-
 que cornu victores Romani per acervos cor-
 porum (quos in media maxime acie cumu-
 laverant, ubi & robur fortissimorum viro-
 rum, & arma gravitate fugam impedierant)
 pergunt ad castra diripienda. Equites primi

*Mox
 repetens
 pugnam
 repellit
 Antio-
 chum
 & fugat.*

omnium Eumenis, deinde & alius equitatus toto passim campo sequuntur hostem, & postremos, ut quosque adepti sunt, cædunt. Ceterum fugientibus major pestis, intermixtis quadrigis, elephantisque, & camelis erat, & sua ipsorum turba: quum, solutus ordinibus, velut cæci super alios alii ruentes, incurfu belluarum obtererentur. In castris quoque ingens, & major prope quam in acie, cædes est edita. Nam & primorum fuga in castra maxime inclinavit; & hujus fiducia multitudinis, qui in præsidio erant, pertinacius pro vallo pugnarunt. Retenti in portis valloque, quæ se inpetu ipso capturos crediderant, Romani, postquam tandem perruerunt, ab ira graviolem ediderunt cædem.

XLIV. AD quinquaginta millia peditum cæsa eo die dicuntur, equitum tria (e) millia; mille & quadringenti capti, & quindecim cum rectoribus elephantum. Romanorum aliquot vulnerati sunt; ceciderunt non plus trecenti pedites, quatuor & viginti equites; & de Eumenis exercitu quinque &

(e) cæsa eâ die dicuntur: equitum quatuor millia Gron. Crev.

U. c. 362.
4. C. 190.

viginti. Et illo quidem die victores, direptis hostium castris, cum magna præda in sua reverterunt; postero die spoliabant cæсорum corpora, & captivos contrahebant. Legati ab Thyatira & a Magnesia ad Sipylum ad dedendas urbes venerunt. Antiochus, cum paucis fugiens, in ipso itinere pluribus congregantibus se, modica manu armatorum media ferme nocte Sardes contendit (f). Inde, quum audisset, Seleucum filium & quosdam amicorum Apameam prægressos, & ipse quarta vigilia cum conjuge ac filia petit Apameam, Zenoni tradita custodia urbis, Timone Lydiae præposito: quibus spre-tis, consensu oppidanorum & militum qui in arce erant, legati ad consulem missi sunt.

*Asia
urbes se
dedunt.*

XLV. SUB idem fere tempus & ab Tralibus, & a Magnesia, quæ super Mæandrum est, & ab Epheso legati ad dedendas urbes venerunt. Reliquerat Ephesum Polyxenidas, audita pugna, &, classe usque ad Patara Lyciæ pervectus, metu stationis Rhodiarum navium, quæ ad Megisten erat (g), in terram egressus, cum paucis itinere pedestri

(f) concessit Gron. Crev.

(g) erant Crev.

Syriam petiit. Asiæ civitates in fidem consulis ditionemque populi Romani sese tradebant. Sardibus jam consul erat. Eo & P. Scipio ab Elæa, quum primum pati laborem viæ potuit, venit. Sub idem fere tempus caduceator ab Antiocho per P. Scipionem a consule petiit, inpetravitque, ut oratores mittere liceret regi. Paucos post dies Zeuxis, qui præfectus Lydiæ fuerat, & Antipater fratris filius venerunt. Hi, prius Eumene convento, quem propter vetera certamina aversum maxime a pace credebant esse, & placatiore eo & sua & regis spe invento, tum P. Scipionem, & per eum consulem adierunt: præbitoque iis petentibus frequenti consilio ad mandata edenda, « Non tam, » quid ipsi dicamus, habemus [inquit Zeuxis] quam ut a vobis quæramus, Romani, quo piaculo expiare errorem regis, pacem veniamque inpetrare a victoribus possimus. Maximo semper animo victis re-gibus populisque ignovistis. Quanto id majore & placatiore animo decet vos facere in hac victoria, quæ vos dominos orbis terrarum fecit? Postis jam adversus omnes mortales certaminibus, haud secus

U. c. 562.
a. C. 190.

Antiochi
legatus
pacem
petit.

U. C. 562.
A. C. 190.

*Respon-
sum
Africani.*

*Pacis
conditio-
nis.*

» quam Deos, consulere & parcere vos gē-
» neri humano oportet. » Jam ante, quam
legati venirent, decretum erat, quid respon-
deretur. Respondere Africanum placuit. Is in
hunc modum locutus fertur : « Romani ex
» iis, quæ in Deum immortalium potestate
» erant, ea habemus, quæ Dii dederunt.
» Animos, qui nostræ mentis sunt, eosdem
» in omni fortuna gessimus, gerimusque :
» neque eos secundæ res extulerunt, nec
» adversæ minuerunt. Ejus rei, ut alios
» omittam, Hannibalem vestrum vobis darem
» testem, nisi vos ipsos dare possem. Post-
» quam Hellepontum trajecimus, priusquam
» castra regia, priusquam aciem videremus,
» quum communis Mars & incertus belli
» eventus esset, de pace vobis agentibus,
» quas pares paribus ferebamus conditiones,
» easdem nunc victores victis ferimus. Euro-
» pa abstinete, Asiaque omni, quæ cis Tau-
» rum montem est, decedite. Pro inpenfis
» deinde in bellum factis quindecim millia
» talentum Euboïcorum dabitur : quingenta
» præsentia; duo millia & quingenta, quum
» senatus populusque Romanus pacem com-
» probaverint; millia deinde talentum per

LIBER XXXVII CAP. XLV 255

» duodecim annos. Eumeni quoque reddi qua- *U. c. 562.*
 » dringenta talenta, & quod frumenti reli- *a. C. 190.*
 » quum ex eo, quod patri debitum est,
 » placet. Hæc quum pepigerimus, facturos
 » vos ut pro certo habeamus, erit quidem
 » aliquod pignus, si obsides viginti nostro
 » arbitrato dabitis: sed numquam (h) satis
 » liquebit nobis; ibi pacem esse populo Ro-
 » mano, ubi Hannibal erit. Eum ante omnia
 » deposcimus. Thoantem quoque Ætolum,
 » concitorem Ætolici belli, qui & illorum
 » fiducia vos, & vestra illos in nos armavit,
 » dedetis, & cum eo Mnasilochum (i)
 » Acarnana, & Chalcidenses Philonem &
 » Eubulidam. In deteriore sua fortuna pacem
 » faciet rex, quia serius facit, quam facere
 » potuit. Si nunc moratus fuerit, sciat,
 » regum majestatem difficilius ab summo fasti-
 » gio ad medium detrahi, quam a mediis ad
 » ima præcipitari. » Cum his mandatis ab
 » rege missi erant legati, ut omnem pacis con-
 » ditionem acciperent. Itaque Romam mitti
 » legatos placuit. Consul in hiberna exercitum
 » Magnesium ad Mæandrum & Tralles Ephe-

(h) nunquam Gron.

(i) Mnasilochum Crev.

V. c. 562. a. C. 190. sumque divisit. Ephesum ad consulem paucos post dies obsides ab rege adducti sunt: & legati, qui Romam irent, venerunt. Eumenes quoque eodem tempore profectus est Romam, quo legati regis. Secutæ eos sunt legationes omnium Asiæ populorum.

XLVI. DUM hæc in Asia geruntur, duo fere sub idem tempus cum triumphi spe proconsules de provinciis Romam redierunt; Q. Minucius ex Liguribus, M'. Acilius ex Ætolia. Auditis utriusque rebus gestis, Minucio negatus triumphus, Acilio magno consensu decretus: isque triumphans de rege Antiocho & Ætolis urbem est investus. Prælatæ sunt in eo (i) triumpho signa militaria ducenta triginta: & argenti infecti tria millia pondo; signati tetradrachmum Atticum centum tredecim millia, cistophorum ducenta quadraginta octo: vasa argentea cælata multa, magnique ponderis. Tulit & suppellectilem regiam argenteam, ac vestem magnificam; coronas aureas, dona sociarum civitatum, quadraginta quinque; spolia omnis generis: captivos nobiles, Ætolos & regios duces, sex & triginta duxit. Damocritus

M'. Acilius de Antiocho triumphat.

(i) eo delent Gron. Cray.

eritus Ætolorum dux paucos ante dies, quum e carcere nocte effugisset, in ripa Tiberis consecutis custodibus, priusquam comprehenderetur, gladio se transfixit. Milites tantum, qui sequerentur currum, defuerunt: alioqui magnificus & spectaculo & fama rerum triumphus fuit. Hujus triumphi minuit lætitiã nuncius ex Hispania tristis, adversa pugna in Vastetanis, ductu L. Æmilii proconsulis, apud oppidum Lyconem cum Lusitanis sex millia de exercitu Romano cecidisse. Ceteros, paventes intra vallum compulsi, ægre castra defendisse, & in (k) modum fugientium magnis itineribus in agrum pacatum reductos. Hęc ex Hispania nunciata. Ex Gallia legatos Placentinorum & Cremonensium L. Aurunculeius prætor in senatum introduxit. Iis querentibus inopiam colonarum, aliis belli casibus, aliis morbo absumentis, quosdam tædio adcolarum Gallorum reliquisse colonias, decrevit senatus, « Uti C. Lælius consul, si ei videretur, sex millia familiarum » conscriberet, quæ in eas colonias dividerentur: & ut L. Arunculeius prætor triumphum

U. c. 562a
a. C. 190a

*Adversa
pugna Romanorum
in
Hispania.*

(k) ad modum Gron. Crøv.

U. c. 562. v viros crearet ad eos colonos deducendos. ¹⁹
a. C. 190.

Creati M. Atilius Serranus, L. Valerius P. F. Flaccus, L. Valerius C. F. Tappo (1).

XLVII. HAUD ita multo post, quum jam consularium comitorum adpeteret tempus, C. Lælius consul ex Gallia Romam rediit. Is non solum, ex facto absente se senatus-consulto, in supplementum Cremonæ & Placentiæ colonos scripsit; sed, ut novæ coloniæ duæ in agrum, qui Boiorum fuisset, deducerentur, & retulit, & auctore eo Patres censuerunt. Eodem tempore L. Æmilii prætoris literæ adlatæ de navali pugna ad Myonesum facta, & L. Scipionem consulem exercitum in Asiam trajecisse. Victoriæ navalis ergo in unum diem supplicatio decreta est: in alterum diem, quod exercitus Romanus primum in Asia posuisset castra, ut ea res prospera & læta eveniret. Vicenis majoribus hostiis in singulas supplicationes sacrificare consul est iussus. Inde consularia comitia magna contentione habita. M. Æmilii Lepidus petebat, adversa fama hominum, quod provinciam Siciliam petendi causa, non consulto senatu, ut sibi id facere liceret, reli-

Comitia.

(1) Tappus Gron. Crev.

quisset. Petebant cum eo M. Fulvius Nobilior, Cn. Manlius Vulso, M. Valerius Messalla (m). Fulvius consul unus creatur, quum ceteri centurias non expleissent: isque (n) postero die Cn. Manlium, Lepido dejecto, (nam Messalla tacuit) collegam dixit. Prætores exinde facti, duo Q. Fabii, Labeo & Piſtor, (flamen Quirinalis eo anno inauguratus fuerat) M. Sempronius Tuditanus, Sp. Postumius Albinus, L. Plautius Hypsæus, L. Bæbius Dives.

XLVIII. M. FULVIO Nobiliore & Cn. Manlio Vulſone consulibus, Valerius Antias auctor est, rumore celebrem Romæ fuisse, & pene pro certo habitum, recipiendi Scipionis adolescentis causa, consulem L. Scipionem, & cum eo P. Africanum, in colloquium evocatos regis, & ipsos comprehensos esse; & ducibus captis, confestim ad castra Romana exercitum ductum, eaque expugnata, & deletas omnes copias Romanorum esse. Ob hæc Ætolos sustulisse animos, & abnuisse imperata facere, principesque eorum in Macedoniam, & in Dardanos,

(m) Messala Gron. Crev.

(n) is quoque Gron.

U. c. 562.
a. C. 190.

U. c. 563.
a. C. 189.

M. Fulvio,
Cn. Manlio Cos.
Rumor
vanus
de captis
Scipionibus.

U. c. 563.
a. c. 189.

& in Thraciam, ad conducenda mercede auxilia profectos. Hæc qui nunciarent Romanam, A. Terentium Varronem & M. Claudium Lepidum ab A. Cornelio proprætore ex Ætolia missos esse. Subtextit deinde fabulæ huic, legatos Ætolos in senatu inter cetera hoc quoque interrogatos esse; unde audissent, imperatores Romanos in Asia captos ab Antiocho rege, & exercitum deletum esse; Ætolos respondisse, ab suis legatis se, qui cum consule fuerint, certiores factos. Rumoris hujus quia neminem alium auctorem habeo, neque adfirmata res mea opinione sit, nec pro vana prætermiffa.

*Legati
Ætolorum
infecta
pace
dimissi.*

XLIX. ÆTOLI legati in senatum introducti; quum & causa eos sua & fortuna hortaretur, ut confitendo seu suæ culpæ seu errori veniam peterent supplices; orsi a beneficiis in populum Romanum, & prope exprobrantes virtutem suam in Philippi bello, & obfenderunt aures insolentia sermonis; & eo, vetera & obliterated repetendo, rem adduxerunt, ut haud paullo plurium maleficiorum gentis, quam beneficiorum, memoria subiret animos Patrum, &, quibus misericordia opus erat, iram & odium inritarent;

Interrogati ab uno senatore, « permitterent-
 » ne arbitrium de se populo Romano ? »
 deinde ab altero, « habiturine eosdem, quos
 » populus Romanus, socios & hostes essent ? »
 nihil ad ea respondentes, egredi templo iussi
 sunt. Conclamatum deinde prope ab universo
 senatu est, « Totos adhuc Antiochi Ætolos
 » esse, & ex unica ea spe pendere animos
 » eorum. Itaque bellum cum haud dubiis
 » hostibus gerendum, perdomandosque fero-
 » ces animos esse. » Etiam illa res accendit,
 quod eo ipso tempore, quo pacem ab Ro-
 manis petebant, Dolopix atque Athamania
 bellum inferebant. Senatusconsultum in M.
 Acilii sententiam, qui Antiochum Ætolosque
 devicerat, factum est, « Ut Ætoli eo die
 » juberentur proficisci ab urbe, & intra
 » quintumdecimum diem Italia excedere. »
 A. Terentius Varro ad custodiendum iter eo-
 rum missus, denunciatumque, « Si qua de-
 » inde legatio ex Ætolis, nisi permisso im-
 » peratoris, qui eam provinciam obtineret,
 » & cum legato Romano, venisset Romam,
 » pro hostibus omnes futuros. » Ita dimissi
 Ætoli.

U. c. 563.
 a. C. 189.

*U. c. 563.
a. C. 189*

*Consulares
exercitus.*

L. DE provinciis deinde consules retulerunt : fortiri eos Ætoliam & Asiam placuit. Qui Asiam fortitus esset, exercitus ei, quem L. Scipio haberet, est decretus, & in eum supplementum quatuor millia peditum Romanorum, ducenti equites, & fociorum ac Latini nominis octo millia peditum, & quadringenti equites : his copiis ut bellum cum Antiocho gereret. Alteri consuli exercitus, qui erat in Ætolia, est decretus ; &, ut supplementum scriberet, permissum civium fociorumque eundem numerum, quem collega. Naves quoque idem consul, quæ priore anno paratæ erant, ornare iussus, ac ducere secum : nec cum Ætolis solum bellum gerere, sed etiam in Cephalleniam insulam trajicere. Mandatum eidem, ut (o), si per commodum reipublicæ facere posset, ut ad comitia Romam rediret. Nam, præterquam quod magistratus annui subrogandi essent, censores quoque placere creari. Si qua res eum teneret, senatum certiozem faceret, se ad comitorum tempus obcurrere non posse.

Provincia. Ætolia M. Fulvio, Asia Cn. Manlio sorte evenit. Prætores deinde sortiti sunt, Sp.

(o) ut del. Gron. Crey.

Postumius Albinus urbanam & inter peregrinos, M. Sempronius Tuditanus Siciliam, Q. Fabius Pictor flamen Quirinalis Sardiniam, Q. Fabius Labeo classem, L. Plautius Hypsæus Hispaniam citeriorem, L. Bæbius Dives Hispaniam ulteriorem. Siciliae legio una & classis, quæ in ea provincia erat, decreta; & ut duas decumas frumenti novus prætor imperaret Siculis, earum alteram in Asiam, alteram in Ætoliâ mitteret. Idem ab Sardis exigi, atque ad eisdem exercitus id frumentum, ad quos Siculum, deportari iussum. L. Bæbio supplementum in Hispaniam datum mille Romani pedites, equites quinquaginta, & sex millia peditum Latini nominis, ducenti (p) equites. Plautio Hypsæo in Hispaniam citeriorem mille Romani dati sunt pedites, duo millia socium Latini nominis, & ducenti equites. Cum his supplementis ut singulas legiones duæ Hispaniæ haberent. Prioris anni magistratibus, C. Lælio cum suo exercitu prorogatum in annum imperium est. Prorogatum & P. Junio pro prætori in Etruria cum eo exercitu, qui in

U. c. 563.
a. C. 189.

(p) & ducenti Gron. Crev.

V. c. 563. provincia esset, & M. Tuccio proprætori
a. c. 189. (q) in Brutiis & Apulia.

Certamen LI. PRIUSQUAM in provincias prætores
inter irent, certamen inter P. Licinium pontificem
P. maxim. maximum fuit & Q. Fabium Pictorem flami-
& Fl. Quirinalem. minem Quirinalem, quale patrum memoria
 inter L. Metellum & Postumium Albinum
 fuerat. Consulem illum, cum C. Lutatio
 collega in Siciliam ad classem proficiscen-
 tem, ad sacra retinuerat Metellus pontifex
 maximus; prætorem hunc, ne in Sardiniam
 proficisceretur, P. Licinius tenuit. Et in
 fenatu, & ad populum magnis contentioni-
 bus certatum est; & imperia inhibita ultra
 citroque, & pignora capta, & multæ dictæ,
 & tribuni adpellati, & provocatum ad popu-
 lum est. Religio ad postremum vicit, ut
 dicto audiens esset flamen pontifici; & multæ
 ex jussu populi remissæ. Ira provinciæ erep-
 tæ (r) prætorem magistratu abdicare se
 conantem Patres auctoritate sua deterrue-
 runt: &, ut jus inter peregrinos diceret,
 desererunt. Delectibus deinde intra paucos
 dies (neque enim multi milites legendi erant).

(q) *pratori Gron. Crev.*

(r) *Ita provincia erepta Gron. Crev.*

LIBER XXXVII CAP. LII 265

perfectis, consules prætoresque in provincias proficiscuntur. Fama deinde de rebus in Asia gestis temere vulgata sine auctore : & post dies paucos nuncii certi literæque imperatoris Romam adlatæ; quæ non tantum gaudium ab recenti metu adtulerunt, (desierant enim victum in Ætolia metuere) quam averterunt famam : quod ineuntibus id bellum gravis hostis & suis viribus, & quod Hannibalem rectorem militiæ haberet, visus fuerat. Nihil tamen aut de consule mittendo in Asiam mutandum, aut minuendas ejus (§) copias, censuerunt; metu, ne cum Gallis foret bellandum.

LII. HAUD multo post M. Aurelius Cotta legatus L. Scipionis, cum Antiochi regis legatis, & Eumenes rex Rhodiique Romam venerunt. Cotta in senatu primum, deinde in concione jussu Patrum, quæ acta in Asia essent, exposuit. Supplicatio inde in triduum decreta est, & quadraginta majores hostiæ inmolari jussæ. Tum omnium primum Eumeni senatus datus est. Is quum breviter & egisset gratias Patribus, « quod obsidione se ac fratrem exemissent, regnumque ab in-

U. c. 567.
a. C. 189.

Senatus
Eumeni
datus.

(§) *cas Gron. Crev.*

U. c. 563. » juriis Antiochi vindicassent : » & gratu-
 4. C. 189. latus esset, « quod mari terraque prospere
 » res gessissent ; quodque regem Antiochum,
 » fufum fugatumque & exutum castris, prius
 » Europa, post & Asia, quæ cis Taurum
 » montem est, expulissent : sua [deinde]
 » merita malle eos ex imperatoribus suis
 » legatisque, quam se commemorante, cog-
 » noscere, » dixit. Hæc adprobantibus cunctis,
 jubentibusque dicere ipsum, omiffa in id
 verecundia, « quid sibi a fenatu populoque
 » Romano tribui æquum censeret : propen-
 » sius cumulatusque, si quo possit, prout
 » ejus merita sint, fenatum facturum ; » ad
 ea rex : « Si ab aliis sibi præmiorum optio
 » deferretur, libenter, data modo facultate
 » consulendi fenatum Romanum, consilio
 » ampliffimi ordinis usurum fuisse, ne quid
 » aut immoderate cupisse, aut petisse parum
 » modeste videri posset : verum enimvero,
 » quum ipsi daturi sint, multo magis munifi-
 » centiam eorum in se fratresque suos ipso-
 » rum arbitrii debere esse. » Nihil hac ora-
 tione ejus Patres conscripti deterriti sunt, quò
 minus dicere ipsum juberent. Et quum ali-
 quamdiu, hinc indulgentia, hinc modestia,

inter permittentes in vicem, non magis mutua, quam inexplicabili facilitate, certatum esset, Eumenes templo excessit. Senatus in eadem perstare sententia, ut « absurdum esse » [diceret,] ignorare regem, quid sperans, » aut petens venerit. Quæ adcommodata » regno suo sint, ipsum optime scire : Asiam » longe melius, quam senatum, nosse. Re- » vocandum igitur & cogendum, quæ vel- » let, quæque sentiret, expromere. »

LIII. REDUCTUS a prætore in templum rex, & dicere iussus : « Perseverassem [in- » quit] tacere, Patres conscripti, nisi Rhodiorum legationem mox vocaturos vos scirem : & , illis auditis, mihi necessitatem » fore dicendi. Quæ quidem eo difficilior » oratio erit, quod ea postulata eorum futura » sint (t), ut non solum nihil, quod contra » me sit, sed ne quod ad ipsos quidem proprie pertineat, petere videantur. Agent enim » causam civitatum Græcarum, & liberari » eas dicent debere. Quo inpetrato, cui » dubium est, quin & a nobis averfuri sint » non eas modo civitates, quæ liberabuntur, » sed etiam veteres stipendiarias nostras; ipsi

*U. c. 563.
a. C. 189.*

*Oratio
Eumenis.*

(t) *sunt Gron. Cræv.*

U. c. 563. » autem tanto obligatos beneficio verbo fo-
 a. C. 189. » cios, re vera subjectos imperio & obno-
 » xios habituri sint? Et, (si Diis placet)
 » quum has tantas opes adfectabunt, diffi-
 » mulabunt, ulla parte id ad se pertinere:
 » vos modo id decere, & conveniens esse
 » antefactis, dicent. Hæc vos ne decipiat
 » oratio, providendum vobis erit; neve non
 » solum inæqualiter alios nimium deprimatis
 » ex fociis vestris, alios præter modum ex-
 » tollatis; sed etiam, ne, qui adversus vos
 » arma tulerint, in (u) meliore statu sint,
 » quam focii & amici vestri. Quod ad me
 » adinet, in aliis rebus cessisse intra finem
 » juris mei cuilibet videri malim, quam ni-
 » mis pertinaciter in obtinendo eo tetendisse;
 » in certamine autem amicitiae nostræ (v),
 » benevolentiae erga vos, honoris, qui a
 » vobis habebitur, minime æquo animo vinci
 » possum. Hanc ego maximam hæreditatem a
 » patre accepi, qui primus omnium Asiam Græ-
 » ciamque incolentium in amicitiam vestram
 » venit, eamque perpetua & constanti fide
 » ad extremum finem vitæ perduxit: nec

(u) in del. Gron. Crev.

(v) vestra Gron. Crev.

LIBER XXXVII CAP. LIII 209

» duntaxat *animum* (x) vobis bonum ac *U. c. 563.*
 » fidelem præstitit, sed omnibus interfuit *a. C. 189.*
 » bellis, quæ in Græcia gessistis, terrestri-
 » bus, navalibus (y); omni genere commea-
 » tuum ita, ut nemo sociorum vestrorum
 » æquari ulla parte posset, vos adjuvit. Postre-
 » mo quum Bœotos ad societatem vestram
 » hortaretur, in ipsa concione intermortuus,
 » haud multo post expiravit. Hujus ego
 » vestigia ingressus, voluntati quidem & stu-
 » dio in colendis vobis adjicere (etenim in-
 » exsuperabilia hæc erant) nihil potui: rebus
 » ipsis meritisque & inpenſis officiorum ut
 » superare possem, fortuna, tempora, Antio-
 » chus, & bellum in Asia gestum præbue-
 » runt materiam. Rex Asiæ & partis Europæ
 » Antiochus filiam suam in matrimonium mihi
 » dabat; restituebat extemplo civitates, quæ
 » defecerant a nobis; spem magnam in poste-
 » rum amplificandi regni faciebat, si secum
 » a lversus vos bellum gessissem. Non gloria-
 » bor eo, quod nihil in vos deliquerim. Illa
 » potius, quæ vetustissima domus nostræ
 » vobiscum amicitia digna sunt, referam;

(x) *animum duntaxat Gron. Crev.*

(y) *navalibusque Gron. Crev.*

U. c. 563. » Pedestribus navalibusque copiis, ut nemo
 a. C. 189. » vestrorum sociorum me æquiparare posset,
 » imperatores vestros adjuvi; commeatus
 » terra marique suppeditavi; navalibus præ-
 » liis, quæ multis locis facta sunt, omnibus
 » adfui; nec labori meo, nec periculo us-
 » quam peperci. Quod miserrimum est in
 » bello, obsidionem passus sum, Pergami
 » inclusus cum discrimine ultimo simul vitæ
 » regni que. Liberatus deinde obsidione, quum
 » alia parte Antiochus, alia Seleucus circa
 » arcem regni mei castra haberent, relictis
 » rebus, (z) tota classe ad Hellespontum L.
 » Scipioni consuli vestro obcurri, ut eum
 » in trajiciendo exercitu adjuvarem. Post-
 » quam in Asiam exercitus vester est trans-
 » gressus, numquam a consule abscessi: nemo
 » miles Romanus magis assiduus in castris
 » vestris fuit, quam ego fratresque mei.
 » Nulla expeditio, nullum equestre proelium
 » sine me factum est. In acie ibi steti, eam
 » partem sum tutatus, in qua me consul esse
 » voluit. Non sum hoc dicturus, Patres
 » conscripti, quis hoc bello meritis erga vos
 » mecum comparari potest? Ego nulli om-

(z) *relictis rebus meis Gron. Cræv.*

» nium neque populorum, neque regum, *U. e. 583.*
 » quos in magno honore habetis, non ausim *a. C. 189.*
 » me comparare. Hostis Masinissa ante vo-
 » bis (a), quam socius, fuit: nec inco-
 » lumi regno cum auxiliis suis, sed extorris,
 » expulsus, amissis omnibus copiis, cum
 » turma equitum in castra confugit vestra.
 » Tamen eum, quia in Africa adversus Sy-
 » phacem & Carthaginienfes fideliter atque
 » inpigre vobiscum stetit, non in patrium
 » solum regnum restituitis, sed, adjecta opu-
 » lentissima parte Syphacis regni, præpoten-
 » tem inter Africæ reges fecistis. Quo tan-
 » dem igitur nos præmio atque honore digni
 » apud vos sumus, qui numquam hostes,
 » semper focii fuimus? Pater, ego, fratres-
 » que mei non in Asia tantum, sed etiam
 » procul ab domo in Pelopponeso, in Bœo-
 » tia, in Ætolia, Philippi, Antiochi, Æto-
 » lico bello, terra marique pro vobis arma
 » tulimus. Quid ergo postulas? dicat aliquis:
 » Ego, Patres conscripti, quoniam dicere
 » utique volentibus vobis parendum est, si
 » vos ea mente ultra Tauri juga emostis An-
 » tiochum (b), ut ipsi teneretis eas terras;

(a) Masinissa hostis vobis ante Gron. Crév.

(b) Antiochum emostis Gron. Crév.

V. c. 563.
a. C. 187.

» nullos adcolas, nec finitimos habere, quam
» vos, malo; nec ulla alia re tutius stabilius-
» que regnum meum futurum spero. Sed si
» vobis decedere inde, atque exercitus dedu-
» cere in animo est; neminem digniorem
» esse ex sociis vestris, qui bello a vobis
» parta possideat, quam me, dicere ausim.
» At enim magnificum est liberare civitates
» servas. Ita opinor, si nihil hostile adver-
» sus vos fecerunt: sin autem Antiochi partis
» fuerunt (c); quanto est vestra prudentia &
» æquitate dignius, sociis bene meritis, quam
» hostibus, vos consulere? »

LIV. GRATA oratio regis Patribus fuit :
& facile adparebat, munifice omnia & propen-
so animo facturos. Interposita Smyrnæo-
rum brevis legatio est, quia non aderant
quidam Rhodiorum. Conlaudatis egregie
Smyrnæis, quod omnia ultima pati, quam
se regi tradere, maluissent, introducti Rhodii
sunt. Quorum princeps legationis, expositis
initiis amicitiae cum populo Romano, meritisque
Rhodiorum Philippi prius, deinde
Antiochi bello: « Nihil [inquit] nobis tota
» nostra actione, Patres conscripti, neque
» diffi-

Rhodi-
rum
legatorum
oratio.

(c) fuerint Gron;

» diffilius
» cum Eun
» quo uno
» lis, &
» civitati n
» animi no
» rerum na
» git; ut
» causam
» jecta imp
» tamen re
» adversus
» disceptat
» bis per
» videtur.
» regi, &
» de cujus
» nullus p
» servitute
» ceps; n
» dimittere
» & gloria
» servitute
» ab hac r
» minuend
» fortuna v
Tam. 13

» difficilius , neque molestius est , quam quod
 » cum Eumene nobis disceptatio est ; cum
 » quò uno maxime regum & privatum singu-
 » lis , & , quod magis nos movet , publicum
 » civitati nostræ hospitium est. Ceterum non
 » animi nostri , Patres conscripti , nos , sed
 » rerum natura , quæ potentissima est , disjun-
 » git ; ut nos liberi etiam aliorum libertatis
 » causam agamus ; reges serva omnia & sub-
 » jecta imperio suo esse velint. Utcumque
 » tamen res se habet , magis verecundia nostra
 » adversus regem nobis obstat , quam ipsa
 » disceptatio aut nobis impedita est , aut vo-
 » bis perplexam deliberationem præbitura
 » videtur. Nam , si aliter socio atque amico
 » regi , & bene merito hoc ipso in bello ,
 » de cujus præmiis agitur , honos haberi
 » nullus posset , nisi liberas civitates ei in
 » servitum traderetis , esset deliberatio an-
 » ceps ; ne aut regem amicum inhonoratum
 » dimitteretis , aut decederetis instituto vestro ,
 » & gloriam , Philippi bello partam , nunc
 » servitute tot civitatum deformaretis. Sed
 » ab hac necessitate , aut gratiæ in amicum
 » minuendæ , aut gloriæ vestræ , egregie vos
 » fortuna vindicat. Est enim Deum benigni-

U. c. 5838
 a. C. 1893

V. c. 563
a. c. 189.

» tate non gloriosa magis, quam dives, vic-
 » toria vestra : quæ vos facile isto velut ære
 » alieno exsolvar. Nam & Lycaonia, & Phry-
 » gia utraque, & Pisidia omnis, & Cher-
 » sonesus, quæque circumjacent Europæ, in
 » vestra sunt potestate. Quarum una quæ-
 » libet regi adjecta multiplicare regnum Eu-
 » menis potest : omnes vero datæ maximis
 » eum regibus æquare. Licet ergo vobis, &
 » præmiis belli ditare socios, & non decedere
 » instituto vestro, & meminisse, quem titu-
 » lum prætenderitis prius adversus Philippum,
 » nunc adversus Antiochum, belli : quid
 » feceritis, Philippo victo ; quid nunc a vo-
 » bis, non magis quia fecistis, quam quia
 » id vos facere decet, desideretur atque ex-
 » spectetur. Alia enim aliis & honesta est &
 » probabilis (c) causa armorum. Illi agrum,
 » hi vicos, hi oppida, hi portus, oramque
 » aliquam maris ut possideant. Vos nec cu-
 » pistis hæc, antequam haberetis ; nec nunc,
 » quum orbis terrarum in ditione vestra sit,
 » cupere potestis. Pro dignitate & gloria
 » apud omne genus humanum, quod vestrum
 » nomen imperiumque juxta ac Deos inmor-

(c) & honesta & probabilis est Gron. Greg.

» tales jam pridem intuetur, pugnavis. Quæ
 » parare & quærere arduum fuit, nescio an
 » tueri difficilius sit. Gentis vetustissimæ no-
 » bilissimæque, vel fama rerum gestarum,
 » vel omni commendatione humanitatis doc-
 » trinarumque, tuendam ab servitio regio
 » libertatem suscepistis. Hoc patrocinium
 » receptæ in fidem & in clientelam vestram
 » universæ gentis (d) perpetuum vos præstare
 » decet. Non, quæ in solo modo antiquo
 » sunt, Græcæ magis urbes sunt, quam colo-
 » niæ earum, illinc quondam profectæ in
 » Asiam. Nec terra mutata mutavit genus
 » aut mores. Certare pio certamine cujus-
 » libet bonæ artis ac virtutis ausi sumus
 » cum parentibus quæque civitas & condi-
 » toribus suis. Adistis Græciæ, adistis Asiæ
 » urbes plerique. Nisi quod longius a vobis
 » absumus, nulla vincimur alia re. Massilien-
 » ses, quos, si natura insita velut ingenio
 » terræ vinci posset, jam pridem efferassent
 » tot indomitæ circumfusæ gentes, in eo ho-
 » nore, in ea merito dignitate audimus apud
 » vos esse, ac si medium umbilicum Græciæ

(d) posterius in & vox gentis deest apud Gron-
 & Crev.

V. c. 563.
a. C. 189.

incolerent. Non enim sonum modo linguæ
 » vestitumque & habitum, sed ante omnia
 » mores, & leges, & ingenium sincerum
 » integrumque a contagione adcolarum, fer-
 » varunt. Terminus est nunc imperii vestri
 » mons Taurus. Quidquid intra eum cardi-
 » nem est, nihil longinquum vobis videri
 » debet. Quo arma vestra pervenerunt, eo-
 » dem jus hinc profectum perveniat. Barbari,
 » quibus pro legibus semper dominorum im-
 » peria fuerunt, quo gaudent, reges habeant:
 » Græci suam fortunam, vestros animos ge-
 » runt. Domesticis quondam viribus etiam
 » imperium amplectebantur; nunc, imperium
 » ubi est, ibi ut sit perpetuum, optant. Liber-
 » tatem vestris tueri armis fati habent, quo-
 » niam suis non possunt. At enim quædam
 » civitates cum Antiocho fenserunt. Et aliæ
 » prius cum Philippo, & cum Pyrrho Ta-
 » rentini. Ne alios populos enumerem, Car-
 » thago libera cum suis legibus est. Huic
 » vestro exemplo quantum debeatis, videte;
 » Patres conscripti. Inducetis in animum ne-
 » gare Eumenis cupiditati, quod justissimæ
 » iræ vestræ negastis. Rhodii & in hoc, &
 » in omnibus bellis, quæ in illa ora gessistis,

LIBER XXXVII CAP. LV 277

» quam forti fidelique opera vos adjuveri-
 » mus, vestro iudicio relinquimus. Nunc in
 » pace id consilium adferimus; quod si com-
 » probaveritis, (e) magnificentius vos vic-
 » toria usos esse, quam vicisse, omnes existi-
 » maturi sint. » Apta magnitudini Romanæ
 oratio visa est.

LV. Post Rhodios Antiochi legati vocati
 sunt. Ii, vulgato petentium veniam more,
 errorem facti regis, obtestati sunt Patres
 conscriptos, « Ut suæ potius clementiæ,
 » quam regis culpæ, qui satis superque pœ-
 » narum dedisset, memores consularent. Post-
 » tremo pacem datam a L. Scipione impera-
 » tore, quibus legibus dedisset, confirmarent
 » auctoritate suâ. » Et senatus eam pacem
 servandam censuit, & paucos post dies po-
 pulus iussit. Fœdus in Capitolio cum Anti-
 patro principe legationis, & eodem fratris
 filio regis Antiochi, est ietum. Auditæ deinde
 & aliæ legationes ex Asia sunt. Quibus om-
 nibus datum est responsum, « Decem lega-
 » tos more majorum senarum missurum ad
 » res Asiæ disceptandas componendasque.
 » Summam tamen hanc fore : ut cis Taurum

U. e. 563;
 a. C. 189.

Legati
 Antiochi
 introduciti.

Pax cum
 Antiocho
 confirmata.

* (e) comprobatis Gron. Crev.

*V. c. 563.
a. C. 189*

» montem, quæ intra regni Antiochi fines
» fuissent, Eumeni adtribuerentur, præter
» Lyciam Cariamque usque ad Mæandrum
» amnem. Ea civitatis Rhodiorum essent. Ce-
» teræ civitates Asiæ, quæ Attali stipendia-
» riæ fuissent, eadem Eumeni vectigal pen-
» derent: quæ vectigales Antiochi fuissent,
» eæ liberæ atque immunes essent. » Decem
legatos hos decreverunt, Q. Minucium Ru-
sum, L. Furium Purpureonem, Q. Minucium
Thermum, Ap. Claudium Neronem, Cn. Cor-
nelium Merulam, M. Junium Brutum, L.
Aurunculeium, L. Æmilium Paullum, P.
Cornelium Lentulum, P. Ælium Tubero-
nem.

*Decem
Legati in
Asiam mit-
tuntur.*

*S. C.
de Asia.*

LVI. His, quæ præsentis disceptationis
essent, libera mandata. De summa rerum
senatus constituit: «Lycaoniam omnem, &
» Phrygiam utramque, & Mysiam, regias
» silvas, & Lydiæ Ioniæque, extra ea oppi-
» da, quæ libera fuissent, quo die cum rege
» Antiocho pugnatum est, & nominatim
» Magnesium ad Sipylum, & Cariam, quæ
» Hydrela adpellatur, agrumque Hydrelata-
» num ad Phrygiam vergentem, & castella
» vicosque ad Mæandrum amnem, & oppida,

» nisi quæ libera ante bellum fuissent; Tel-
 » missum item nominatim, & castra Telmis-
 » sium, præter agrum, qui Ptolemæi Tel-
 » missii fuissent: hæc omnia, quæ supra
 » scripta sunt, regi Eumeni iussa dari. Rho-
 » diis Lycia data, extra eundem Telmissum,
 » & castra Telmissium, & agrum, qui Pro-
 » lemæi Telmissii fuisset: hæc & ab Eumene
 » & ab Rhodiis excepta. Ea quoque his pars
 » data Cariæ, quæ propior Rhodum insulam
 » trans Mæandrum amnem est, oppida, vici,
 » castella, agri, qui ad Pisidiam vergunt;
 » nisi quæ eorum oppida in libertate fuissent,
 » pridie quam cum Antiocho rege in Asia
 » pugnatum est. » Pro his quum gratias egis-
 » sent Rhodii, de Solis urbe, quæ in Cilicia
 » est, egerunt: « Argis & illos, sicut sese,
 » oriundos esse. Ab ea germanitate fraternam
 » sibi cum iis caritatem esse. Petere hoc ex-
 » traordinarium munus, ut eam civitatem ex
 » servitute regia eximerent. » Vocati sunt
 » regis Antiochi legati, actumque cum iis est:
 » nec quidquam inpetratum, testante fœdera
 » Antipatro, adversus quæ ab Rhodiis non
 » Solos, sed Ciliciam peti, & juga Tauri
 » transcendendi. Revocatis in senatum Rhodiis,

U. c. 563.
 a. C. 189.

Soli
 Cilicia.

P. e. 563.
a. C. 189.

quum, quantopere tenderet legatus regius, expofuiffent Patres, adjecerunt; « Si utique » eam rem ad civitatis fuæ dignitatem perti- » nere cenferent Rhodii, fenatum omni modo » expugnaturum pertinaciam legatorum. » Tum vero inpenfius, quam ante, Rhodii gratias egerunt, ceffurosque fe potius adrogantiæ Antipatri, quam cauffam turbandæ pacis præbituros, dixerunt. Ita nihil de Solis mutatum eft.

LVII. PER eos dies, quibus hæc gefta funt, legati Maffilienfium nunciarunt (f), « L. Bæbium prætorem, in provinciam Hifpaniam proficifcentem, ab Liguribus circumventum; magna parte comitum cæfa; » vulneratum ipfum, cum paucis, fine licitoribus, Maffiliam perfugiffe, & intra tri- » duum expiraffe. » Senatus, ea re audita, decrevit, « uti P. Junius Brutus, qui prætor in Etruria effet, provincia exerci- » tuque traditis uni, cui videretur, ex legatis, ipfe in ulteriorem Hifpaniam proficifceretur, eaque in provincia effet. » Hoc fenatusconfultum literæque a Sp. Postumio prætore in Etruriam miiffæ funt: pro-

(f) *nunciaverunt Gron. Crev.*

fectusque in Hispaniam est P. Junius proprætor. In qua provincia prius aliquanto, quam successor veniret (g), L. Æmilius Paullus, qui postea regem Persea magna gloria vicit, quum priore anno haud prospere rem gessisset, tumultuario exercitu conlecto, signis conlatis cum Lusitanis pugnavit. Fusi fugatique sunt hostes. Cæsa decem & octo millia armatorum; tria millia trecenti capti, & castra expugnata. Hujus victoriæ fama tranquilliores in Hispania res fecit. Eodem anno ante diem tertium Kalendas Januarias Bononiam Latinam coloniam ex senatusconsulto L. Valerius Flaccus, M. Atilius Serranus, L. Valerius Tappus triumviri deduxerunt. Tria millia hominum sunt deducta: equitibus septuagena jugera, ceteris colonis quinquagena sunt data. Ager captus de Gallis Boiis fuerat: Galli Tuscos expulerant. Eodem anno censuram multi & clari viri petierunt. Quæ res, tamquam in se parum magni certaminis causam haberet, aliam contentionem multo majorem excitavit. Petebant T. Quinctius Flamininus, P. Cornelius Cn. F. Scipio, L. Valerius Flaccus, M. Porcius Cato, M.

U. a. 563.
a. C. 189.

Æmilius
Paullus
Lusitanos
vincit.

Certamen
de
censura.

(g) venisset Gron. Crev.

U. c. 563.
a. C. 189.

Claudius Marcellus, M. Acilius Glabrio; qui Antiochum ad Thermopylas Ætolosque devicerat. In hunc maxime, quod multa congiaria habuerat, quibus magnam partem hominum obligaverat (h), favor populi se inclinabat. Id quum ægre paterentur tot nobiles, novum sibi hominem tantum præferri; P. Sempronius Gracchus & C. Sempronius Rutilus, tribuni plebis, ei diem dixerunt, quod pecuniæ regiæ prædæque aliquantum, captæ in Antiochi castris, neque in triumpho tulisset, neque in ærarium retulisset (i). Varia testimonia legatorum tribunorumque militum erant. M. Caro ante alios testes conspiciebatur: cujus auctoritatem, perpetuo tenore vitæ partam, toga candida elevabat. Is testis, quæ vasa aurea atque argentea, captis castris, inter aliam prædam regiam vidisset, ea se in triumpho negabat vidisse. Postremo in hujus maxime invidiam desistere se petitione Glabrio dixit; quando, quod taciti indignarentur nobiles homines, id æque novus competitor inæstimabili perjurio incesset.

(h) obligarat Gron. Crev.

(i) detulisset Gron. Crev.

LIBER XXXVII CAP. LVIII 283

LVIII. CENTUM millium multa inrogata erat. Bis de ea re (k) certatum est. Tertio, quum de petitione destitisset reus, nec populus de multa suffragium ferre voluit, & tribuni eo negotio destiterunt. Censores T. Quinctius Flamininus, M. Claudius Marcellus creati. Per eosdem dies L. Æmilio Regillo, qui classe præfectum Antiochi regis devicerat, extra urbem in æde Apollinis quum senatus datus esset, auditis rebus gestis ejus, quantis cum classibus hostium dimicasset, quot inde naves demersisset aut cepisset, magno consensu Patrum triumphus navalis est decretus. Triumphavit Kalendis Februariis. In eo triumpho undequingenta coronæ aureæ translatae sunt: pecunia nequam tanta, pro specie regii triumphi; tetradrachma Attica triginta quatuor millia septingenta, cistophori centum triginta unum millia trecenti. Supplicationes deinde fuerunt ex senatusconsulto, quod L. Æmilius (l) in Hispania prospere rempublicam gessisset. Haud ita multo post L. Scipio ad urbem venit. Qui, ne cognomini fratris (m) cederet,

(k) *re del. Gron.*

(l) *add. Paullus Gron. Crev.*

(m) *cognomine fratri Gron. Crev.*

*U. c. 563.
a. C. 189.*

*Censores
creati.*

*Triumphus
navalis
Æmilii.*

U. c. 563. Asiaticum se adpellari voluit. Et in senata ;
 a. C. 189.
Scipio Asiaticus.
 & in concione de rebus ab se gestis differuit. Erant, qui fama id majus bellum, quam difficultate rei, fuisse interpretarentur ; uno memorabili prælio debellatum, gloriamque ejus victoriæ præfloratam ad Thermopylas esse. Ceterum vere æstimanti Ætolicum magis ad Thermopylas bellum, quam regium fuit. Quota enim parte virium suarum ibi dimicavit Antiochus ? in Asia totius Asiæ steterunt vires, ab ultimi (n) Orientis partibus omnium gentium contractis auxiliis.

LIX. MERITO ergo & Diis immortalibus, quantus maximus poterat, habitus est honos, quod ingentem victoriam facilem etiam fecissent, & imperatori triumphus est decretus. Triumphavit mense intercalario pridie Kalendas Martias. Qui triumphus spectaculo oculorum major, quam Africani fratris ejus, fuit ; recordatione rerum & æstimatione periculi certaminisque non magis comparandus, quam si imperatorem imperatori, aut Antiochum ducem Hannibali conferres. Tulit in triumpho signa militaria ducenta triginta

*Triumphat
 de
 Antiocho.*

(n) *ultimis Gron. Crev.*

quatuor; oppidorum simulacra centum triginta quatuor; eburneos dentes mille ducentos triginta unum (o); aureas coronas ducentas triginta (p) quatuor; argenti pondi centum triginta septem millia & quadringenta viginti; tetradrachmum Atticorum ducenta viginti quatuor millia; cistophorum trecenta triginta unum millia & septuaginta; nummos aureos Philippeos centum quadraginta millia; vaforum argenteorum (omnia cælata erant) mille pondo & quadringenta viginti quatuor, aureorum mille pondo viginti quatuor. Et duces regii, præfecti, & purpurati duo & triginta ante currum ducti. Militibus quinque viceni denarii dati, duplex centurioni, triplex equiti. Et stipendium militare & frumentum duplex post triumphum datum. Proelio in Asia facto, duplex dederat. Triumphavit anno fere post, quam consulatu abiit.

LX. EODEM fere tempore & Cn. Manlius consul in Asiam, & Q. Fabius Labeo prætor ad classem venit. Ceterum consuli non deerat cum Gallis belli materia. Mare pacatum erat, devicto Antiocho. Cogitanti (q)

(o) viginti del. Gron. Crev.

(p) viginti Gron. Crev.

(q) add, itaque omisso Q. Gron. Crev.

U. c. 567.
a. C. 180.

U. c. 563.
a. C. 189.

*Fabius
prator in
Cretam in-
sulam
trajicit.*

Q. Fabio, cui rei potissimum infisteret, ne otiosam provinciam habuisse videri posset, optimum visum est, in Cretam insulam trajicere. Cydoniatæ bellum adversus Gortynios Gnossiosque gerebant, & captivorum Romanorum atque Italici generis magnus numerus in servitute esse per totam insulam dicebatur. Classe ab Epheso profectus, quum primum Cretæ litus adtigit, nuncios circa civitates misit, ut armis absisterent, captivosque in suis quæque urbibus agrisque conquisitos reducerent, & legatos mitterent ad se, cum quibus de rebus ad Cretenses pariter Romanosque pertinentibus ageret. Nihil magnopere ea Cretenses moverunt. Captivos, præter Gortynios, nulli redderunt. Valerius Antias ad quatuor millia captivorum, quia belli minas timuerunt, ex tota insula reddita scripsit: eamque causam Fabio, quum rem nullam aliam gessisset, navalis triumphi inpetrandi ab senatu fuisse. A Creta Ephesum Fabius rediit: inde tribus navibus in Thraciæ oram missis, ab Æneo & Maronea (r) præsidia Antiochi deduci iussit, ut in libertate eæ civitates essent.

( ) *Maronia Gron. Crev.*

FINIS TOMI NONI